

**Biblioteca ASTRA,
Corpul B**

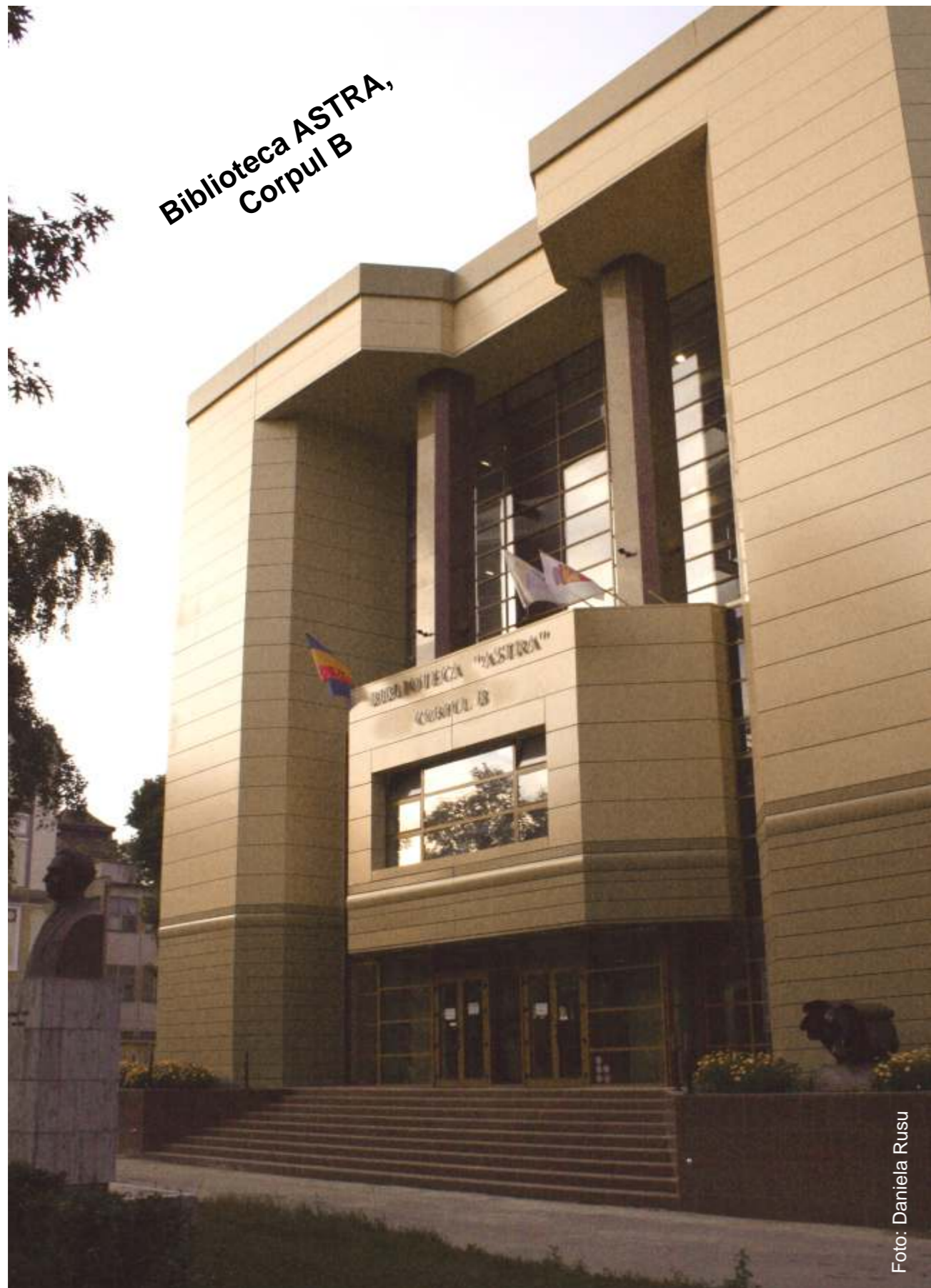
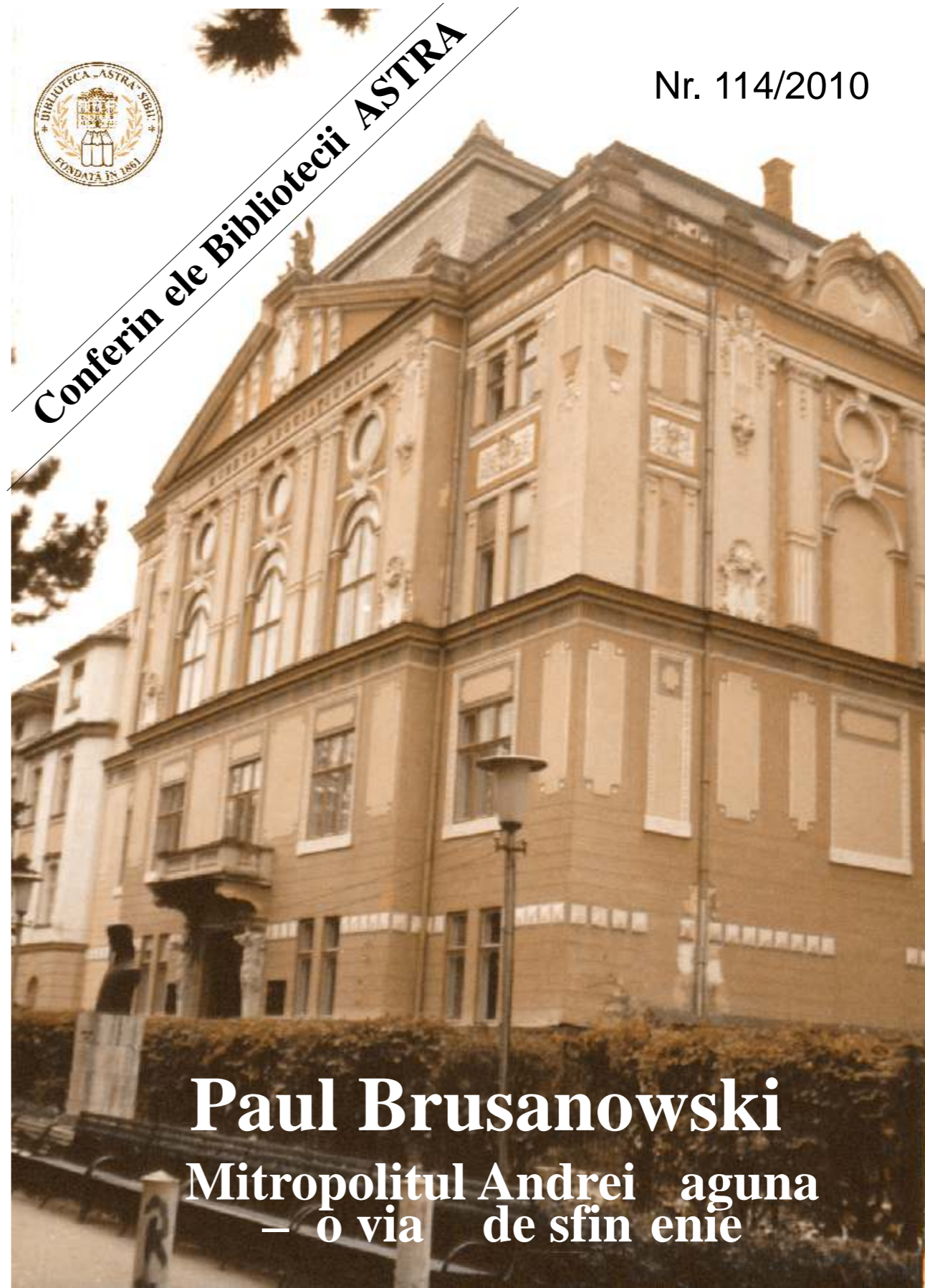

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 114/2010

Paul Brusanowski
Mitropolitul Andrei Șaguna
— o viață de sfântenie

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele Bibliotecii ASTRA:

PAUL BRUSANOWSKI: *Mitropolitul Andrei Șaguna – o viață de sfințenie*

Coordonatorul colecției: Onuc **Nemeș-Vintilă**
Grafică copertă: Daniela **Rusu**
Editor: Ioana **Butnaru**
Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 15 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. G. Barițiu, nr. 5-7, cod 550178
Sibiu, ROMÂNIA
Tel.: +40 269 210551, +40 369 561731, fax: +40 269 215775
Web: <http://www.bjastrasibiu.ro>, e-mail: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: 1843 - 4754

Paul Bruszanowski

n. 1972

Curriculum Vitae

Subsemnatul **Brusanowski Paul Lucian**, născut în data de 4 februarie 1972 în municipiul Focșani, jud. Vrancea, am absolvit Ciclul primar și gimnazial la Școala Generală Nr.2 din Mediaș (secția în limba germană), după care am urmat clasele IX-X liceale la Secția Matematică-Fizică, iar clasa a XI-a la Secția Mecanică a Liceului "Axente Sever" din Mediaș, apoi între anii 1989-1992 cursurile Seminarului Teologic Ortodox Român din Cluj-Napoca. Între 1992-1996 am urmat cursurile Facultății de Teologie "Andrei Șaguna" din Sibiu, susținând Lucrarea de Licență la Catedra de Teologie Istorică și Practică, Disciplina Istoria Bisericii Ortodoxe Române, cu titlul "*Bio-bibliografie Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală*", apărută în publicația "Revista teologică" din 1996.

În anul universitar 1996-1997 am efectuat studii aprofundate la secția Teologie Istorică și Practică, Disciplina Istoria Bisericii Române, susținând Disertația cu titlul "*Uniația din Transilvania în istoriografia românească și străină*", aflată în pregătire pentru publicare.

În data de 1 noiembrie 1997 am fost acceptat în programul de doctorat al Facultății de Teologie din Sibiu, la Disciplina Istoria Bisericii Ortodoxe Române. Teza de doctorat, cu titlul "*Învățământul confesional ortodox din Transilvania între 1848-1918 (între exigențele Statului centralizat și principiul autonomiei bisericești)*", am susținut-o în ziua de 14 iulie 2004, obținând calificativul *Magna cum Laude*.

Începând cu data de 1 octombrie 1996 sunt încadrat la Facultatea de Teologie "Andrei Șaguna" a Universității "Lucian Blaga" din Sibiu, la Catedra de Teologie Istorică și Practică, Disciplina Istoria Bisericii Ortodoxe Române în funcția de preparator, din octombrie 1999 de asistent, din martie 2003 de lector, iar din martie 2008 de conferențiar.

În anii universitari 1998/1999 și 2001/2002 am supliniit și postul de Asistent pentru Limba Latină la Facultatea de Teologie "Andrei Șaguna" a Universității "Lucian Blaga" Sibiu. Ca material didactic am folosit manualul universitar de Limbă Latină din Germania, *Studium Latinum. Latein für Universitätskurse*, elaborat de Gebhard Kurz la cererea *Asociației filologilor de limbi clasice din Germania*, apărut la editura C.C. Buchner în anul 1993.

Începând din 1 octombrie 2003 funcționez și la Facultatea de Științe Politice, Relații Internaționale și Studii Europene, unde susțin cursurile *Organizații politico-religioase în Orientul Mijlociu* și *Formarea națiunilor moderne în Orientul Mijlociu*.

Deși domeniul Teologiei istorice a fost destul de mult cercetat în ultimul secol (inclusiv disciplina Istoria Bisericii Ortodoxe Române), literatura de specialitate fiind deosebit de bogată, totuși mai rămân destule arii care necesită să fie aprofundate.

Drept urmare, am încercat și eu să-mi aduc contribuția de cercetare, desfășurată atât în colective cu alți istorici, cât și individual. Dintre colaborările la proiecte de cercetare (granturi) enumer următoarele: a) În 2001-2002 am condus, în calitate de codirector (împreună cu Prof. Univ. Dr. Marc van Wijnkoop Lüthi), proiectul de cercetare *Creștinismul în Sibiu. Ghid al confesiunilor și al lăcașurilor de cult. Christentum in Hermannstadt. Wegweiser zu Konfessionen und Kirchen*. La acest proiect au participat studenți ai celor două Facultăți de Teologie din Sibiu (cea Ortodoxă și cea Evanghelică); b) din 2001 până în prezent sunt membru cercetător în proiectul științific (grantul) internațional: "Unirea bisericească a românilor din Transilvania (1698-1761)" – grant finanțat de Fundația „Pro Oriente” – Viena, (2001-2007); c) între 2004-2007 am fost membru cercetător în proiectul științific (grantul) internațional: „Reconciliation Project *Healing of Memories*. Interdisciplinary Research and Consultation of Comparative Depiction of Church History in Romania as a Religious-Cultural Borderland in Central Europe”. Proiectul este finanțat de Community of Protestant Churches in Europe – Leuenberg Church Fellowship (CPCE), cu sediul la Berlin, și Conference of European Churches (CEC), cu sediul la Geneva – Elveția

(2004-2007), director de proiect fiind Dieter Brandes (CPCE), în cooperare cu Dr. Dr. Andreas-Abraham Thiermeyer de la Collegium Orientale, Eichstätt – Germania, și Prof. Dr. Renhard Thoele, Institutul de Studii și Cercetări Ecumenice, Bensheim.

În munca de cercetare istorică desfășurată până acum, am avut în vedere patru teme deosebite, concretizate în publicarea a opt lucrări în volum (dintre care două în două ediții) și aproximativ 70 de studii în reviste de specialitate și volume colective.

Activitatea de cercetare mi-am început-o prin aprofundarea **problemei uniției din Transilvania**, în perioada anului Studiilor Aprofundate (Master), prin elaborarea unei disertații cu titlul *Istoriografia uniției din Transilvania*. Această temă de cercetare m-a preocupat și după absolvirea ciclului de Studii Aprofundate, participând la grantul "Unirea bisericească a românilor din Transilvania (1698-1761)", amintit mai sus.

Un alt domeniu de cercetare, de care am fost preocupat, au fost **relațiile interconfesionale din zona Sibiului**. Proiectul realizat cu colegul de la Facultatea de Teologie Evanghelică din Sibiu, Prof. Dr. Marc van Wijnkoop Lüthi, azi profesor la Facultatea de Teologie a Universității din Berna, Elveția, a constituit doar un început și un impuls. Rezultatul acestor cercetări o constituie lucrarea *Pagini din istoria bisericească a Sibiului medieval* (256 p., Presa Universitară Clujeană, 2007). Aceasta reprezintă o noutate în istoriografia românească din mai multe motive. În primul rând, se ocupă de istoria vechiului Sibiu, în timp ce majoritatea lucrărilor apărute până acum, referitoare la Sibiu, au în vedere perioada mai nouă, în special secolul XIX. Lucrarea mea se oprește tocmai la începutul acestui secol, abordând istoria mai puțin cunoscută publicului larg a vechiului Sibiu. În al doilea rând, lucrarea în cauză prezintă pentru prima dată în limba română evoluția organizației politice, sociale și bisericești a comunităților de coloniști sași. În al treilea rând, este prima lucrare în limba română care prezintă introducerea reformei luterane din sudul Transilvaniei și evoluția Bisericii Evanghelice C.A. din România, atât din punct de vedere al învățăturilor de credință, cât și al organizației constituționale.

Cea de-a treia temă de cercetare (teza de doctorat) privește școlile confesionale din Transilvania (*Învățământul confesional ortodox român din Transilvania între anii 1848-1918. Între exigențele Statului centralist și principiile autonomiei bisericești*, 614 p., Presa Universitară Clujeană, 2005; ed. II revăzută și adăugită, PUC 2010). Consider că noutatea adusă de această lucrare este tocmai reliefaarea, pentru prima oară în limba română, a legislației școlare emisă de autoritățile imperiale de la Viena și de Parlamentul de la Budapesta (din epoca dualistă), precum și prezentarea situației învățământului confesional ortodox din Transilvania dintr-o dublă perspectivă (mai întâi proiectele politice ale autorităților de stat centrale, iar apoi receptarea acestor politici de către autoritățile bisericești din Sibiu și răspunsul dat de acestea)..

Analizând Protocoalele forurilor legislative ale Bisericii Ortodoxe din Transilvania înainte de 1918, mi-am dat seama de necesitatea redactării unei lucrări cu privire la evoluția din punct de vedere constituțional a Mitropoliei de la Sibiu, subiect care nu a mai fost abordat în istoriografia românească de la începutul perioadei interbelice. Drept aceea, în cartea *Reforma constituțională a Bisericii Ortodoxe a Transilvaniei între 1850-1925* (297 p., PUC 2007) am prezentat etapele reînnoirii constituționale realizate de mitropolitul Andrei Șaguna și am analizat urmările aplicării celebrului Statut Organic al Bisericii ardelenene. În același domeniu al istoriei instituțiilor bisericești se află și alte două lucrări apărute, anume *Autonomia și constituționalismul în dezbaterile privind unificarea Bisericii Ortodoxe Române. 1919-1925*. (397 p., PUC 2007) și *Stat și Biserică în Vechea Românie între 1821-1925* (302 p., PUC 2010), precum și cartea în curs de apariție la Editura Böhlau - *Das rumänisch-orthodoxe Kirchenrecht. Edition der Statuten aus Siebenbürgen, der Bukowina und Rumänien (1786-2008). Eingeleitet, übersetzt und kommentiert von Paul Brusankowski*, prezentând în traducere germană cu introduceri și adnotări toate legile și statele bisericești de pe teritoriul românesc între 1786-2008.

În fine, fiind preocupat de aspectele sociale și instituționale din istorie, am abordat și influențele lumii orientale asupra spațiului de civilizație sud-est european. Parcurgerea

lucrărilor unor călători occidentali în Țările Române extracarpătice m-au determinat să urmăresc realitățile sociale și juridice din spațiile vecine (Balcani, Anatolia și Orientul Mijlociu). Rezultatul l-au constituit două lucrări distincte: *Stat și religie în Orientul Mijlociu islamic* (279 p., PUC 2005, ed. II, Editura Herald, 2009) și *Istorie și civilizație iraniană până la cucerirea arabă* (296 p., PUC 2008). Deși ar părea că prima lucrare nu are nimic în comun cu Istoria Bisericii Ortodoxe Române, totuși cartea analizează realitățile din interiorul unor societăți și state care au avut o influență covârșitoare și asupra Țărilor Române. Cât privește cea de-a doua lucrare, aceasta prezintă pentru prima oară în limba română evoluția creștinismului oriental din Orientul Mijlociu.

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă .....</i>	1
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești .....</i>	2
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș .....</i>	3
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate .....</i>	4
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului .....</i>	5
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931 – .....</i>	6
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsărit <<ASTRA>> .....</i>	7
Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007		8
Pr. Acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere .....</i>	9
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu .....</i>	10
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii .....</i>	11
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica .....</i>	12
Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel .....</i>	13
Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă .....</i>	14

Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna</i>	15
George Banu	<i>Actorul european</i>	16
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor</i>	17
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers</i>	18
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii</i>	19
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei</i>	20
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru</i>	21
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu</i>	22
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică</i>	23
Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse</i>	24
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării</i>	25
Remus Rizescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i>	26
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate</i>	27
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbatut mai mult pentru limbă decât pentru viață</i>	28
Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința</i>	29
Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni</i>	30

Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria</i>	31
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați”</i>	32
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții”</i>	33
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)»</i>	34
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri</i>	35
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici”</i>	36
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale”</i>	37
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu poporu care nu cultiva artile si industri’a, nu are dreptu a se numerá între poporale civilisate”</i>	38
Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a tuturor românilor</i>	39
Vasile Ladislau Pop	<i>„Asociațiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională”</i>	40

Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Înființarea unei școli române de fete în Sibiu .....</i>	41
Iacob Bologa	<i>Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va ferici pe poporul român .....</i>	42
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române .....</i>	43
Iacob Bologa	<i>Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă .....</i>	44
Iacob Bologa	<i>Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare .....</i>	45
George Barițiu	<i>Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889 ...</i>	46
Antonie Plămădeală	<i>Darul Asociațiunii către poporul român .....</i>	47
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu .....</i>	48
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu .....</i>	49
Elena Macavei	<i>Rolul Asociațiunii ASTRA în emanciparea femeii și educația copiilor .....</i>	50
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective) .....</i>	51
Ștefan Pascu	<i>Rolul național-cultural al ASTREI .....</i>	52

Andrei Șaguna	<i>Munca este onoarea și reputația cea mai mare a omului .....</i>	53
Timotei Cipariu	<i>Școlile elementare sunt fundamentul culturii naționale și a literaturii naționale .....</i>	54
Timotei Cipariu	<i>Două gimnazii pentru înaintarea culturii naționale la Năsăud și Blaj .....</i>	55
Timotei Cipariu	<i>Cauzele naționale, prin bărbați energici, capabili de orice sacrificiu .....</i>	56
Cristofor I. Simionescu	<i>Astra și Țările Române .....</i>	57
Mihai Sofronie	<i>Vasile Stroescu, un filantrop aproape uitat .....</i>	58
Matei Pamfil	<i>Andrei Bârseanu și Asociațiunea .....</i>	59
Matei Pamfil	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea .....</i>	60
Elena Macavei	<i>Călătorie în China .....</i>	61
Elena Macavei	<i>Glume, anecdote în publicațiile ASTREI .....</i>	62
Caius Iacob	<i>Matematica românească de la Gheorghe Lazăr la Traian Lalescu .....</i>	63
Nicolae Nicoară-Horia	<i>Schiță de portret – Atanasie Marian Marienescu .....</i>	64
Tatiana Benchea	<i>Creativitatea, izvor de energie .....</i>	65
Sergiu Găbureac	<i>Crizele și biblioteca publică .....</i>	66

Mihai Racovițan	<i>Sibiul în anul evenimentelor decisive – 1918 .....</i>	67
Mihai Racovițan	<i>Rosturile Sibiului în revoluția română din Transilvania de la 1848-1849 .....</i>	68
Antonie Plămădeală	<i>ASTRA – Ctitorii și ctitoriile ei .....</i>	69
Vasile Avram	<i>Sensuri bipolare în poezia lui Blaga .....</i>	70
Vasile Avram	<i>Ritual pentru Noica .....</i>	71
Vasile Avram	<i>Codul Eminescu .....</i>	72
Vasile Avram	<i>Modelul Cioran .....</i>	73
George Barițiu	<i>Unul din scopurile principale ale școlilor de fete este să împuțineze urmările triste ale blestemului care se numește lux, vanitate omenească, dacă nu le poate paraliza cu totul .....</i>	74
George Barițiu	<i>Meritul Asociațiunii constă în admirabila sa influență morală care o pătrunde în toate fibrele poporului nostru .....</i>	75
Diana Câmpan	<i>Constantin Noica – restituiri .....</i>	76
Diana Câmpan	<i>Aventura adevărului fără de sfârșit în cultură; Cultura – o utopie asumată .....</i>	77
Alexandru Dobre	<i>Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român și Societatea Academică Română .....</i>	78
Valer Hossu	<i>Episcopul Dr. Iuliu Hossu – Trăirea în jurământul pentru sionul românesc .....</i>	79

Cornel Lungu	<i>Momente ale participării Sibiului la Revoluția din 1848-1849 în Transilvania. Locul și rolul Comitetului Națiunii Române .....</i>	80
Cornel Lungu	<i>Din legăturile “ASTREI” cu societăți academice și culturale române și străine 1861-1914 .....</i>	81
Cornel Lungu	<i>Pașii poetului în cetate .....</i>	82
Ovidiu Hurduzeu	<i>Capitalismul cu conștiință și economia participativă .....</i>	83
Ion Bianu	<i>August Treboniu Laurian .....</i>	84
Ilie Moise	<i>Ilie Dăianu și spiritul Blajului .....</i>	85
Cornel Lungu	<i>Petiția Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite ale Americii de Nord către președintele Woodrow Wilson .....</i>	86
Alexiu Tatu	<i>Mihai Viteazul în documentele Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale .....</i>	87
Bianca Karda	<i>Odiseea plecării unor români ardeleni din județul Sibiu în America (1900-1914) reflectată în presa transilvăneană a vremii .....</i>	88
Eugenia Crișan	<i>Generalul francez Berthelot și România .....</i>	89
George Barițiu	<i>Adunarea generală a XXX-a a Asociațiunii Transilvane .....</i>	90
Constantin Cubleşan	<i>Mihai Eminescu – Ciclul schillerian .....</i>	91
Constantin Cubleşan	<i>Ion Pop Reteganul – Folclorist și publicist .....</i>	92

Constantin Cubleşan	<i>Ioan Slavici – portret în oglinda timpului .....</i>	93
Mircea Braga	<i>Însemnări despre multiculturalitate .....</i>	94
Marius Laurian	<i>August Treboniu Laurian .....</i>	95
Keresztes Coloman Stefan, Eugenia Simona Keresztes	<i>Genii ale matematicii la Sibiu: Farkas Bolyai și János Bolyai.....</i>	96
Alexandru Sterca- Şuluţiu	<i>Nu este sub sóre natiune, care cu mai mare ardóre a animei sê-sí iubésca patrià sí vetr'a strabuniloru sei, cá Românulu .....</i>	97
Ioan Lupaş	<i>Înfiinţarea „Asociaţiunii“ și conducătorii ei .....</i>	98
Iosif Sterca Şuluţiu	<i>Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. N. 1905 .....</i>	99
Ion Onuc Nemeş- Vintilă	<i>Bibliotecile publice din Olanda și misiunea lor: „Să facem o comunitate mai bună” .....</i>	100
Virgiliu Florea	<i>Anton Pann în reeditarea-model lui M. Gaster (1936) .....</i>	101
Horst Ernst Klusch	<i>Pe urmele strămoşilor habani .....</i>	102
Ion Agârbiceanu	<i>Raportul Secretariatului general al Secţiunilor literare-ştiinţifice ale „Astrei” dela 6 Iunie 1932 – 27 Mai 1933 .....</i>	103
Liliana Popa	<i>Oameni și cărți în Sibiul de altădată .....</i>	104

Vasile Crișan	<i>Protecția patrimoniului cultural sibian. Istorie și actualitate .....</i>	105
George Barițiu	<i>Din istoria Asociațiunii (1861-1888) .....</i>	106
George Barițiu	<i>Raportul Asociațiunii după 31 ani .....</i>	107
Werner Schaal	<i>Noua Bibliotecă Universitară a Universității „Lucian Blaga” – Die neue Universitätsbibliothek der Lucian-Blaga-Universität .....</i>	108
Ilarion Pușcariu	<i>Cuvântulă Presidială la deschiderea adunării generale a Asociațiunei transilvane, ținute la 10/22 și 11/23 Octobrie a. c. în Năseudă .....</i>	109
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Constantin Noica .....</i>	110
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Nicolae Tatu .....</i>	111
Vasile Grajdian	<i>Preotul muzician Gheorghe Șoima .....</i>	112
Matei Pamfil	<i>Gustav Weigand și Asociațiunea .....</i>	113
Paul Bruszanowski	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna – o viață de sfințenie</i>	114

Conf. Dr. **Paul Brusanowski**

Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” Sibiu

Mitropolitul Andrei Șaguna – o viață de sfințenie*

Într-o zi de sâmbătă, la 16/28 iunie 1873, restauratorul mitropoliei ortodoxe a Ardealului, Andrei Șaguna, rostea vicarului și ucenicului său apropiat, Nicolae Popea, următoarele cuvinte: „Cu mine e gata, Nicolae! Ce va vrea Dumnezeu, toate sunt în ordine. Fiți pe pace, aveți-vă bine, nu vă sfădiți!”¹. Au fost ultimele sale vorbe înainte de a trece la cele veșnice, cuvinte cu adevărat părintești ale celui mai important ierarh care a condus Ortodoxia transilvăneană, de la începuturi și până în zilele noastre.

Personalitatea mitropolitului Șaguna este într-atât de complexă, încât după prima monografie a mitropolitului (redactată chiar în anul despărțirii sale de această lume) au mai fost tipărite aproximativ 1750 de titluri de cărți, studii și articole scrise despre Andrei Șaguna (consemnate într-o lucrare recent publicată de Biblioteca Astra din Sibiu). Despre nici un alt ierarh român nu s-a scris atât de mult. Îndeobște aceste lucrări au analizat bogata activitate politică, socială, bisericească a mitropolitului Șaguna, abordând însă mai puțin aspectele spirituale-duhovnicești ale vieții marelui ierarh. Și, într-adevăr, realizările lui Șaguna au fost atât de însemnate, încât deseori s-a uitat că Șaguna a fost înainte de toate un părinte al poporului său ortodox. Abia urmașul său de după o jumătate de veac, Nicolae Bălan, a atras atenția că „Șaguna a fost mai presus de toate – preot. Nu teolog, nu om al școalei, nu bărbat al vieții publice, ci înainte de toate a fost un caracter de preot clădit în totul pe temelia Evangheliei”².

---

* Conferință prezentată în ziua de 30 noiembrie 2010.

¹ N. Popea, *Archiepiscopul și mitropolitul Andreiu baron de Șaguna*, Sibiu, 1879, p. 60.

² Nicolae Bălan, „Mitropoliții noștri despre Șaguna” în grupajul din *Revista Teologică*, nr. 6-7, 1923, p. 178.

Receptarea ierarhului Șaguna de către contemporani și posteritate

După cum arată biograful său Popea, mitropolitul Șaguna s-a bucurat de mare cinste în mijlocul păstoriților săi și de deosebit respect din partea înaltelor personalități politice din spațiul românesc și din întreaga monarhie habsburgică.

„Iar Biserica și națiunea, poporul român peste tot, îl iubea și venera cu pietate până la adorațiune. Rari români vor mai fi fost în trecut, să zic și aici, care să fi avut atâta încredere, vază și influență la popor ca mitropolitul Șaguna... Nenumărate sunt manifestațiunile de recunoștință și mulțămăită din partea românilor către conducătorul destinelor lor, către făcătorul lor de bine, în modul cel mai expresiv și entuziastic chiar”¹.

Nu este de mirare, în aceste condiții că,

„cu moartea mitropolitului Șaguna, se stinse steaua cea mai mare, luceafărul cel mai luminos pe orizontul națiunii române. Nu e de mirare deci, dacă toate se îmbrăcă în doliu: Biserica în doliu, națiunea în doliu, școala în doliu! Toți, din toate părțile, români și străini, mari și mici, din apropiere și îndepărtare, se grăbeau a-și exprima condoleanțe în diverse moduri”².

Toate ziarele au tipărit lungi și elogioase necroloage, adeverind adorația de care începea să se bucure mitropolitul Andrei în posteritate. De exemplu, revista „Gura satului” de la Arad a afirmat:

„A murit mitropolitul Andrei: cei rămași în viață vor îmbrăca doliu, îl vor înmormânta și vor cânta imnuri de mărire. Și a lui moarte e ocaziune de sărbătoare jalnică.

Sufletele mari au însă un semn, al lor propriu: a lor moarte este bogată în urmări. O! Mari sunt cei aleși: chiar și moartea lor este un câștig pentru poporul din care făceau parte!

Numai în întuneric știm ce este lumina; numai când nu sunt mai mult, știm ce am pierdut în oamenii mari ce am avut. Mitropolitul Andrei nu este mai mult: acum, și numai acum știm cine a fost mitropolitul Andrei, acum, când, lipsind omul, privim numai faptele lui, numai rezultatul lucrării sale, numai ideile ce ni s-au hărăzit de la dânsul.

Iată semnul oamenilor mari: la moarte, cuprinsul sufletului lor devine o parte a bogăției sufletești a poporului întreg, la moarte plângem pe aceia, pe care i-

---

¹ N. Popea, *op.cit.*, p. 338.

² *Ibidem*, p. 355.

am prigonit în viață, după moarte ridicăm monument de piatră acelorora asupra cărora în viață am aruncat piatra...

Mitropolitul Andrei a trăit în mijlocul nostru și întreaga lui viață tuturora ne este cunoscută. El nu a trăit într-un cerc, ci în poporul întreg; lui toți i-am fost deopotrivă aproape, toți deopotrivă departe. Nimeni nu întreabă cine a fost; nimeni nu întreabă ce a fost. Toți știm ce a fost el pentru noi...

Lucrarea lui nu putu fi decât folositoare; el ni se ivi ca trimis de Providență...

Mitropolitul Andrei este mort: dar el în veci va trăi în aceea ce am moștenit de la dânsul.

Nu plângem momentul sărbătorec al înmormântării lui; nu prin lacrimi se arată mulțumita urmașilor către oamenii mari: să îngenunchem cu pietate, păstrând în sufletele noastre tot ce ne-a rămas de la dânsul.

Firea lui totdeauna să rămână păstrată în gândirea poporului român”¹.

Pe de altă parte, în numeroase publicații românești au fost tipărite poezii funebre, imnuri de cinstire a marelui ierarh, apărând un cult al personalității mitropolitului Andrei, nu în timpul vieții sale, ci după trecerea la cele veșnice.

Biograful Popea a prezentat doar un exemplu de astfel de poem funebru:

*„Memoriei Mitropolitului Andrei”
Ca trăsnetul ce cade din viscolul cu nor,
O știre-ngrozitoare străbate în popor,
E mort Andrei Șaguna, Mitropolitul mare!
Ce-a fost națiunii sale un geniu de scăpare,
Și mii de inimi triste cu ochi lăcrămători,
Suspine grele-ndreaptă l-al lor archipăstor!*

*Biserica-ortodoxă cu credincioși români,
A fost hulită, ca-n veacuri de păgâni,
Prădată de-a ei drepturi din legi creștine
Și-adusă la umilință sub cârmele străine.
Dar Dumnezeu trimise un brav archipăstoriu
Ce se făcu prin luptă al ei restitutor!*

*Și clerul cu-a sa soartă, de coabe rele-urzit
Să fie-n întuneric, sărac, disprețuit,
Prin El speranța dulce de ziuă mai senină,
Căci i-a deschis și calea la mândru viitoriu,
Să aibă turma bună un venerat păstoriu.*

*Acestea nu sunt toate, căci este foarte mult,
Acea ce bărbatul dorit a făcut.*

¹ Telegraful Român, nr. 52, din 1873.

14..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

*Istoria românească cu fală ne va spune
Că ce fusese dânsul la dulcea sa națiune?!
De-atâtea institute întâiul fundatoriu,
De-atâta-nteligență părinte crescătoriu!*

*Dar vai! Că-n astă criză, cârmaciul tăbărit
Scăpa din mână vâsla și luntrea s-a izbit,
Cea luntre ce purtase în sânu-i pe națiune,
Și ce-o conduse dânsul cu multă-nțelepciune,
Ah! Doamne! Fii cu milă de-al Tău sărman popor,
Mai dă-i Tu înc-odată așa arhipăstor!*

Cultul personalității mitropolitului Andrei existat în popor a fost receptat și de conducerea Bisericii ardelen. Sinodul arhidiecezan din anul 1874 a decis păstrarea în eternitate a memoriei mitropolitului Andrei:

„Sinodul arhidiecezan, întru eternizarea numelui marelui Andrei, întâiul Arhiepiscop și Mitropolit al românilor de religie greco-ortodoxă din Ungaria și Transilvania, după restaurarea vechii noastre mitropolii, prin el însuși, declarând acest sinod că atât numele acestuia, al repauzatului arhipăstor îl va păstra pentru tot viitorul în sfântă aducere aminte, precum și faptele și lucrările lui și direcțiunea dată de el Bisericii noastre o va privi de model în viitor. Sinodul conclud:

1. ca în tot anul, de ziua Sf. Apostol Andrei, în fiecare biserică din Arhidieceză, să se serbeze parastas pentru sufletul marelui defunct în eternitate;

2. ca să i se ridice și așeze la un loc, ce se va determina mai târziu, un monument corespunzător, și adică prin contribuții benevole.

Cu punerea în lucrare a acestor două concluse să se însărcineze Consistoriul arhidiecezan; și acelea să se comunice și cu Sinoadele eparhiilor sufragane și să se aducă la cunoștința Congresului nostru proximal Național-Bisericesc.

3. Ca Institutul seminarial pedagogico-teologic din Sibiu, ca unul din actele mărețe ale neobositelor stăruințe și sacrificii ale repauzatului, să poarte de aici încolo numele de *Seminarul Andreian*”¹.

Hotărârea Sinodului arhidiecezan din 1874 a fost respectată până în ziua de astăzi. Nu doar că Facultatea de Teologie din Sibiu poartă numele „Andrei Șaguna”, dar an de an, la 30 noiembrie, de ziua Sf. Andrei, au loc parastase de pomenire a

---

¹ *Protocolul Sinodului Arhidiecezan greco-oriental din Transilvania, ținut la anul 1874, conclus 19, p. 29.*

mitropolitului, la urma căroră se cântă și imnul compus de Dimitrie Cunțan pe versurile asesorului (consilierului) Zaharia Boiu:

*Românime mult cercată,
Pune doliu înnoit;
Că pierduși o stea din ceriu-ți,
Pe Andreiu metropolit!
Da, Andrei întâiu chematul,
Da, Andreiu adânc ofiatul,
Ce ca viața-și Te-a iubit,
Ah, Andrei a adormit!*

*Viața lui de fapte-nalte,
Ca diamante, șir de șir;
Moartea lui în suferințe,
Moarte sfântă de martir!
Unde-s lacrimi, unde-i jale,
Juste cum sunt ale tale?!
Unde e al lor finit?
Ah, Andrei a adormit!*

*O! Părintele-ndurării,
Cel-ce totul cârmuiești,
Care și-n cercări profunde
Totdeauna ne iubești,
Pre Andreiu îl odihnește,
Unde viața înflorește!
Nemurirea și-a gătit;
Da, Andrei, Tu n-ai murit!*

Într-adevăr, în conștiința credincioșilor ortodocși ardeleni, Andrei n-a murit. Sentimentul de prețuire față de mitropolitul Andrei s-a transformat curând în adorație, ba chiar într-un cult al sfințeniei sale. De 135 de ani încoace se fac mereu pelerinaje la mormântul său, cu slujbe de pomenire și cuvântări omagiale. Mitropolitul Andrei Șaguna a început să fie considerat Mesia al românilor ardeleni ortodocși, după cum a menționat chiar Ioan Slavici, într-un articol din anul 1880.

„El le-a venit ardelenilor ca un om trimis de la Dumnezeu și ardelenii au cunoscut că s-a ivit un Mesia în mijlocul lor”¹.

---

¹ „Convorbiri Literare”, an. 14, 1880, nr. 1, p. 5-21 (mai exact p. 14.-15) și extrasul: „Arhiepiscopul și metropolitul Andreiu baron de Saguna”, Sibiu, 1880.

În același articol, același prozator transilvănean menționa că „*astăzi chiar creștinii ortodocși din Ardeal îl socotesc între sfinți*”¹. Iar trei decenii mai târziu, istoricul Nicolae Iorga depunea mărturie asupra faptului că

„puține nume sunt așa de populare în Ardealul românesc, ca al lui Șaguna. Chipul lui cu ochii strălucitori și larga barbă răsfirată e în mintea tuturor, și în conștiința generală a intrat faptul definitiv că acest maiestuos bătrân a fost de pe scaunul său de arhiereu ca de pe un tron de rege, un cârmuitor de oameni și un îndreptător al vremurilor, cărora nu li s-a supus ca exemplarele obișnuite ale omenirii, ci le-a întors de pe povârnișul lor, spre culmea lui. Cât se va vorbi limba noastră și cealaltă limbă a sfinților părinți, ARDELEANUL de LEGEA RĂSĂRITULUI – și poate mâine și cel unit cu Roma – va ține minte acest fapt”².

2. Sfințenia vieții marelui arhiereu transilvănean Andrei Șaguna

De-a lungul veacurilor, consensul Bisericii a receptat în rândul sfinților numeroși credincioși simpli și personalități eclesiastice cât se poate de diferite. Unii au fost ridicați de poporul credincios în rândul sfinților datorită dârzeniei și consecvenței cu care au apărut învățătura de credință ortodoxă împotriva ereziilor. Apoi, numeroși pustnici și părinți filocalici au fost considerați sfinți datorită vieții lor îndumnezeite, datorită retragerii lor în pustie și dedicării vieții lor, în post și rugăciune, lui Dumnezeu. În al treilea rând, a fost recunoscută și sfințenia anumitor membri ai comunității ecleziiale care au folosit poziția lumească, seculară la care i-a ridicat Dumnezeu, pentru a ajuta Biserica lor, apărând-o de persecuții și de decădere, prin mijloace care pot fi considerate ca fiind mai puțin spirituale (și mai degrabă lumești, ba chiar politice).

Privit din punct de vedere istoric, se poate afirma că Biserica vie sau comunitatea ecleziastică a ținut cont de faptul că toți cei receptați ca sfinți au trăit nu pentru ei, ci pentru Dumnezeu și pentru Biserică, indiferent de direcția concretă în care a fost îndreptat acest sacrificiu de sine (apărarea învățăturii de credință ortodoxă,

¹ *Ibidem*.

² N. Iorga, „Andrieu Șaguna”, în *Semănătorul*, an. II, nr. 50, 14 decembrie 1904.

ori apărarea comunității ecleziale față de potrivnici și salvarea ei, prin mijloace politice, de la persecuții).

Cercetând biografia Mitropolitului Andrei Șaguna, putem afirma că acesta a ales mai degrabă calea Martei, decât pe cea a Mariei, cea a acțiunii practice, concrete în locul contemplației. Pe bună dreptate a remarcat istoricul american Keith Hitchins:

„Prin temperament, el era un chip admirabil pentru a conduce o misiune socială, dinamică din partea Bisericii. Era din fire activist, și întreaga sa carieră a fost închinată așezării lucrurilor în ordine, sistematizării și codificării. Viața sa nu a fost una de contemplație. Mai degrabă, el a căutat implicarea în viață și și-a aflat cea mai mare satisfacție în serviciul public”¹.

Totuși, aceste afirmații nu trebuie să ne ducă la gândul că ierarhul ardelean a neglijat aspectul contemplativ-liturgic. Tocmai de aceea, vom insista acum asupra religiozității profunde și vieții duhovnicești a mitropolitului, ca apoi să insistăm, în a treia parte a lucrării noastre, asupra aspectelor practice și asupra activismului misionar-bisericesc al mitropolitului Andrei, arătând cum acțiunile sale concrete au salvat Biserica de la soarta tristă pregătită de potrivnicii ei.

Am prezentat mai sus considerațiile mitropolitului Nicolae Bălan cu privire la slujirea arhierescă îndeplinită de înaintașul său, mitropolitul Andrei. Astfel, acesta a fost înaintea de toate preot, arhieru al Bisericii sale. Se cuvine așadar să ne aplecăm puțin asupra modului în care ierarhul ardelean și-a îndeplinit cele trei slujiri arhieresti: cea sacramentală, cea învățătoarească și cea judecătorească.

2.1. Slujirea sacramentală a mitropolitului Andrei – arhieru al Bisericii sale și om duhovnicesc

Biografiile mitropolitului Andrei atestă profunda religiozitate, precum și adâncă sa spiritualitate.

Astfel avem cunoștință de faptul că, înainte de toate, mitropolitul Andrei a fost un mare liturghisitor, acordând atenție chiar și respectării amănunțelor tipiconale. În

---

¹ K. Hitchins, *Ortodoxie și naționalitate. Andrei Șaguna și românii din Transilvania. 1846-1873*, București, 1995, p. 293.

18..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

1909, Ilarion Pușcariu descria astfel religiozitatea și acrvia duhovnicească a marelui mitropolit:

„La biserică mergea regulat, chiar și în postul Paștilor, miercurea și vinerea la Liturghia înainte sfințită. Stă în picioare în strană cu o ținută maiestoașă. Observa cele mai mici greșale, ce s-ar fi făcut în decursul slujbei; pe cel ce a greșit, îl chema acasă și cu blândețe îi arăta locurile de tipic. Când ieșeam din biserică, după Liturghie, toți preoții îl însoțeam până la poarta reședinței¹”.

Mitropolitul Andrei nu a fost doar un liturghisitor, ci și un rugător, atent să-și îndeplinească, zi de zi, canonul de rugăciune. Astfel, avea un program riguros de rugăciune în fiecare dimineată de la orele 5 la 7, lucru confirmat chiar de un teolog evanghelic-luteran care s-a ocupat recent de personalitatea sa (Johann Schneider). Astfel, Șaguna își începea programul zilnic, după canonul de dimineată, la ora 7, după care la micul dejun cerea să i se citească presa, pentru a afla principalele știri. Deseori, la micul dejun îi invita și pe colaboratori și prieteni. Chiar dintr-o astfel de invitație, scrisă cu mâna și trimisă teologului evanghelic Rannicher, Șaguna a transmis dorința sa de a se întâlni la micul dejun, după ce va fi efectuat canonul său de rugăciune.

Nu este de mirare faptul că mitropolitul Andrei a fost preocupat de tipărirea cărților de rugăciune, precum și a tuturor cărților de cult, chiar în mai multe ediții. Astfel, *Ceaslovul*, editat în anul 1851, a fost reeditat în mai multe ediții, în anii 1858, 1859, 1867 și 1870; *Cartea de rugăciuni* în anii 1852 și 1856, *Octoihul mic* în anii 1854 și 1857, *Paraclisul Maicii Precistei* în anul 1857, *Acatistul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu*, în anul 1855, *Adunarea unor rugăciuni pentru întrebuințarea celui mai mare* în anul 1866. Cartea cea mai mult întrebuințată de preot, *Molitvelnicul*, a fost tipărită în patru ediții: 1853, 1864, 1872 și 1874².

Tot sub îndrumarea arhipăstorului Șaguna, a apărut cea de-a cincea ediție integrală a *Bibliei*, tipărită în Tipografia arhidiecezană, operă preluată și prelucrată

---

¹ Ilarion Pușcariu, „Din anii ultimi ai vieții mitropolitului Andreiu baron de Șaguna, despre boala și moartea lui”, în *Mitropolitul Andreiu baron de Șaguna. Scriere comemorativă la serbarea centenară a nașterii lui*, Sibiu, 1909, p. 416.

² Mircea Păcurariu, „Andrei Șaguna: activitatea editorială”, în *Memoriam. Mitropolitul Andrei Șaguna (1873-2003)*, Cluj-Napoca, 2003, p. 51.

după Biblia de la București (1688), Biblia de la Petersburg (1819), Noul Testament de la Smirna (1833) și Biblia de la Buzău (1854). Nu a folosit între surse Biblia tipărită la Blaj în anul 1795, motiv pentru care lucrarea a necesitat doi ani (1856-1858), Șaguna specificând în *Introducerea sa*:

„Ce se atinge de ediția aceasta a noastră a Sfintei Scripturi..., am ținut de datorință sfântă a întrebuiința toate mijloacele care au fost cu putință spre... a restatornici textul celor 72 de traducători din Alexandria, care Biserica noastră răsăriteană singur numai îl primește de autentic și canonic” (p. XVI)¹.

Activitatea mitropolitului Șaguna în editarea cărților liturgice este cu atât mai importantă, cu cât, după Șaguna, timp de trei decenii a încetat practic reeditarea acestora, ea fiind reluată abia la începutul secolului XX, în timpul păstoririi mitropolitului Ioan Mețianu.

Există și alte mărturii cu privire la profunda religiozitate a mitropolitului Andrei. De exemplu, D. Cunțanu, un fost apropiat al mitropolitului de pioasă amintire, accentua, în anul 1909, sensibilitatea și dragoste lui Șaguna pentru cele sfinte:

„Solid și întreg a fost mitropolitul Andreiu în religiozitate și moralitate, căci, tare a fost în credință, cald în iubire și statornic în speranță; sincer și nefățărît a fost în frica și în cinstirea de Dumnezeu; solid și exact a fost el, în știință, în gândire și în simțire, în faptă și în cuvânt; toate comorile acestea sufletești au fost la el adevăruri sfinte și vecinice. Exact și conștiincios a fost el în împlinirea tuturor dorințelor sale religioase-morale: față de Dumnezeu, față de Biserică, față de școală, față de cultura, de vaza și de înaintarea neamului său. În toate faptele sale, în toate întreprinderile și acțiunile sale... Cunoscând puterea educativă a rugăciunii, frumusețea atrăgătoare și cuceritoare a cultului religios, între cele multe și grele ocupațiuni și griji ale chemării pastorale, el a dat deosebită atenție și acestui ram de cultură religioasă morală. El a provăzut Biserica cu cărți de rugăciune, cum și cu toate cărțile cultului religios, a dat mare atenție și cultului cântării bisericești...”²

---

¹ D. Abrudan, „Valori patrimoniale din timpul mitropolitului Andrei Șaguna. Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a cei Nouă. 150 de ani de la apariție”, în rev. *Transilvania*, nr. 9-10, 2008, Sibiu, p. 62.

² D. Cunțan, „Religiozitatea și moralitatea mitropolitului Andreiu”, în *Revista Teologică*, XII (1908), p. 454-456.

20..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Tot de la D. Cunțan aflăm că, în ultimele luni de viață, când nu mai putea participa la slujbe, chema pe duhovnicul său, ieromonahul Gherman, să facă litughier în „capela” sa din reședință.

Religiozitatea profundă a mitropolitului Șaguna a fost evidențiată și de Nicolae Popea:

„Moralitatea și religiozitatea lui, curate și nefățărte, insuflau respect și simț religios și în alții. El știa a-și supune interesul său privat totdeauna celui comun. El își înțelese pe deplin pozițiunea și misiunea sa: în biserică era omul Bisericii; după chemarea sa de călugăr, era călugăr, după cea arhierescă, era arhieru”¹.

Iar alt apropiat al mitropolitului, Ilarion Pușcariu, menționa:

„Archiepiscopul și mitropolitul Andrei baron de Șaguna, și în fața morții s-a arătat mare, după exemplul Sfinților Părinți clasici ai Bisericii. Religiozitatea adânc înrădăcinată în sufletul lui încă din casa părintească, conștiința a-și fi împlinit cu sfințenie datorința de înalt arhieru și credincios conducător al unui popor i-au dat tăria și bărbăția sufletească ce i-a caracterizat întreaga lui viață să suporte cu resignațiune greutățile unei boli îndelungate. «Toate lucrurile mele», zicea dânsul de multe ori, «le-am pus în rânduială, și acum poate să urmeze cu mine ce va vrea bunul Dumnezeu». Cuvintele din urmă ale lui, adresate vicarului: «Fiți în pace, nu vă sfădiți» arată că și în ora din urmă a vieții, gândurile lui erau îndreptate asupra sorții Bisericii, pe care el, cu multă grijă și trudă, a adus la o stare mai fericită. Pacea, dragostea și concordia între frați, ne spuse el, la răsufierea din urmă, deschide calea spre biruință”².

Referirea lui Pușcariu la Sfinții Părinți nu a fost întâmplătoare și, poate, nici exagerată, dat fiind faptul că în ultimii ani ai vieții, mai precis la 29 septembrie 1871, Șaguna îi dezvăluia că:

„mă ocup cu cetirea *filosofiei* Sfinților Părinți vechi, unde găsesc mulțumire spirituală și cunoștințe reale și morale”³.

Ca un adevărat om duhovnicesc, mitropolitul Andrei a evitat excesele și radicalismul, fiind adeptul moderației și al smereniei. Din biografiile care i-au fost redactate, pot fi prezentate, aproape cazuistic, numeroase exemple care dovedesc că ierarhul a luptat împotriva păcatelor capitale. Astfel, aflăm că mitropolitul Andrei a

---

¹ N. Popea, *Archiepiscopul și Mitropolitul Andreiu baron de Șaguna*, Sibiu, 1879, p. 68.

² Ilarion Pușcariu, „Din ultimii ani ai vieții...”, p. 433.

³ I. Lupaș, *Șaguna și Eötvös. Conferință ținută în sala festivă a Gimnaziului din Brașov la 6 decembrie 1913 și la „Asociațiunea” din Sibiu, la 8 decembrie 1913*, Arad, 1913, p. 25.

fost un om smerit, a trăit în cumpătare, și-a astâmpărat mânia (fiind capabil să cedeze din ambițiile sale), nu a cunoscut păcatul iubirii de arginți (donându-și toată averea sa Bisericii), precum nici păcatul trândăviei.

- **Smerenia.** Este suficientă prezentarea a doar trei exemple în acest sens. **1)** Deși a fost ridicat de împărat la rang de mitropolit, Șaguna nu a insistat să i se organizeze un ceremonial de întronizare oficială (exemplul contrar a fost dat de Eugen Hacman care a așteptat ceremonia înscăunării ca „mitropolit al Bucovinei și Dalmației”, planificată a avea loc la 12 aprilie 1873; emoțiile lui Hacman în așteptarea festivității au fost însă atât de mari, încât l-a lăsat inima chiar în preziua plecării sale de la Viena la Cernăuți). Interesul mitropolitului Andrei, după primirea diplomei imperiale de numire nu a fost întronizarea oficială, ci asigurarea că actul imperial nu a fost acordat *ad personam*, străduindu-se, într-o asiduă corespondență cu autoritățile imperiale-austriece, apoi cu cele regale-maghiare, să asigure dănuirea Mitropoliei Ortodoxe a românilor din Transilvania și Ungaria.
- 2)** În anul 1871, cele trei Consistorii ale eparhiilor Mitropoliei ardelenne au pregătit o festivitate cu prilejul împlinirii celor 25 de ani de arhipăstorire transilvană a ierarhului Andrei. Acesta a refuzat însă să participe

„s-a ținut departe de sărbătoare, de bucuria generală, retrăgându-se la acea zi la Rășinari; nu doară că nu s-ar fi bucurat și el de o așa strălucită manifestațiune a Bisericii celei vii pentru dânsul, dar a urmat așa pentru modestia și resignațiunea sa deoparte, iar pe de altă parte din cauză că emoțiile ce s-ar fi petrecut în el, dacă ar fi stat mai aproape de această sărbătoare spontană, ar fi putut avea influență stricăcioasă asupra sănătății lui scăzute. Cu greu s-a hotărât să-și dea consimțământul la ținerea acestui jubileu și nu bucuros a stat câteva ore la dispozițiunea sculptorului Kugler din Pesta pentru modelarea bustului de marmură pe speșele românilor brașoveni... Mitropolitul îmi descoperi că nu-i place să se vadă pe sine modelat în piatră”¹.

---

¹ Ilarion Pușcariu, „Din ultimii ani ai vieții...”, p. 421-422.

3) A refuzat demnitatea de patriarh al Bisericii ortodoxe sârbe, pe care i-au oferit-o unii, după cum a refuzat și demnitatea de mitropolit al tuturor românilor ardeleni, dacă va trece la unirea cu Biserica Romei, cum îi propunea Alexandru Sterca Șuluțiu, viitor mitropolit la Blaj; aceste lucruri le mărturisește Saguna însuși în Memoriile sale. Este o mărturie clară asupra atașamentului său față de Ortodoxie.

4) Poate exemplul cel mai elocvent al smereniei profunde a mitropolitului Andrei este prevederea testamentară a acestuia, cu privire la desfășurarea ritualului de înmormântare. Într-o ședință consistorială plenară, mitropolitul Andrei le-a înmânat asesorilor testamentul său, „din care numai atâta spuse celor de față, că înmormântarea să se facă la Rășinari, întocmai așa cum a dispus în testament. «Vedeți,», zise el cu glas hotărât, prinzând cu mâna de mantie, «să mă îngropați în hainele acestea simple călugărești, precum mă vedeți astăzi aici, iar ca preot să săvârșescă slujba înmormântării numai singur ieromonahul Gherman, spiritualul seminarial și duhovnic al meu, pentru că m-am scârbit de dezordinea ce am văzut la asemenea ocazii, când preoți mulți participă la înmormântări»¹. Merită prezentat aici un fragment din testamentul mitropolitului Andrei:

„Consistoriul nostru arhiepiscopial plenar are a funcționa prin emisiile săi membri numai după moartea mea, în înțelesul §-ului 136 din Statutul Organic al Mitropoliei noastre, și a sigila toate odăile și dofaele mele până la formală inventariere și conscriere a lucrurilor mele și a celor ale fondului instruct de mai înainte, iar „Medicii mei să desfacă trupul meu și să-l pregătească spre înmormântare; apoi domesticul meu, Simion Stoianovici, cu duhovnicul meu, Gherman, să mă îmbrace în reverenda neagră de toate zilele și în mantoul negru cu camilafca pe cap, coșciugul să fie de metal și de nu s-ar găsi, să fie de lemn de brad, îmbrăcat cu mătase neagră și procurându-se coșciugul de metal, acela să se pună în acesta. Înmormântarea mea să se facă înainte de amiază, fără pompă, fără muzică și fără predică, în următorul rând: a) După ce duhovnicul meu, ieromonahul Gherman, pe care rânduiesc ca el singur și solitar să mă îngroape, va săvârși acasă pravila cea mică de îngropăciune; atunci un cleric, îmbrăcat în stihar negru să premeargă cu crucea cea mai neagră și altceva să nu se poarte; b) Apoi să urmeze clericii și pedagogii, câte 4-5 într-un rând, cu profesorii lor; c) Apoi poporul credincios, câte 4-5 într-un rând; d) Apoi preoțimea noastră, câte 4-5 într-un rând; e) După preoțime să vină crucea de la mormântul meu, purtată de un cleric îmbrăcat în stihar negru; f) Apoi să vină corul cântăreților, care va avea să cânte lin; g) Mai departe, să vină doi clerici îmbrăcați în stihare negre purtând lumini; h) Apoi duhovnicul Gherman, îmbrăcat în sfită neagră ca preot îngropător; i) Apoi să vină carul funebru cu coșciugul, și în fine, l) Să urmeze personalul consistoriului arhiepiscopial plenar și oaspeții, după categoria lor; m) Astfel conductul (coloana) mă poate petrece până la

¹ Ilarion Pușcariu, „Din ultimii ani ai vieții...”, p. 418.

cazarmă sau cel mult până la magazinele militare (aproximativ Facultatea de Drept, din ziua de astăzi – n.n.), de va fi ziua frumoasă; domesticul meu, Simion, și servitorul meu, Vasile, să rămână acasă spre a păzi acolo, ca să nu se întâmple vreo pagubă; n) Dizolvându-se conductul (coloana), carul funebru și duhovnicul meu, Gherman, în careta (trăsura, --n.n.) mea să mă ducă la biserica cea mare în opidul (orașul, n.n.) Rășinari, unde, în tinda femeiască să se depună coșciugul și în următoarea zi, duhovnicul *singur* să celebreze Sf. Liturghie și să săvârșească înmormântarea mea. Cu această ocaziune, duhovnicul să împartă între săraci două sute fl. v. a. , care sau duhovnicul, sau eforia arhidiecezană să-i anticipeze până la refondare din averea mea”¹.

- **Evitarea luxului.**

„Îmbrăcămintea lui era cea arhierescă obicinuită la românii ortodocși: reverenzi lungi de desupt și din afară cu căptușală, bumbi și găitane roșii, brâu și pocapiu roșu, și peste acesta pălăria cu găitan și ciucuri de aur, crucea pe piept și baston de trestie în mână. Aceleași reverenzi pentru zile mari de sărbătoare le avea de mătasă roșie, tot așa și pe cele călugărești. Dar el rareori făcea întrebuițare de reverenzile cele roșii, numai când cerea trebuința, iar altă dată, în contra acelor archierei, care țin mult la haine scumpe, crezând că haina face pe om, el umbla mai numai în cele negre de mătasă la sărbători și ocaziuni, și de material simplu în zile de lucru. Mai pe urmă își făcuse reverenzi de tot simple, fără găitane și pălăria fără ciucuri, întocmai ca oricare preot de rând. De comun purta și ordurile cele mici în bumb aninate, iar în zile mari crucile lor cele mari pe piept”².

- **Moderația alimentară și postul.**

„Apetit avea foarte bun, mânca bine și nu-i plăcea când vreun oaspe nu mânca ca el, îndată începea cu: *An meae non valent ad tuum stomachum dapes?* El nu alegea în bucate, și pre cei ce nu mâncău din bucatele de post, pre cei mai tineri, adeseori îi surprindea cu întrebarea: *Nu-ți plac bucatele de post d-le N.? Da, da, căci la părinți ai trăit tot cu pastete și nu cu mămăligă și fasole!* Cu toate acestea el trăia foarte cumpătat. În mâncare mai asceda uneori, dară în băutură niciodată. Vinul nu-l bea gol, ci totdeauna mestecat cu apă”³.

- **Retragerea din lume și dedicarea vieții sale în folosul Bisericii.**

Viitorul mitropolit Andrei a intrat din tinerețe în slujba Bisericii. Însă spre deosebire de alte personalități ecleziastice, intrarea în slujba

¹ *Protocolul Sinodului arhidiecezan greco-oriental din Transilvania, 1874*, p. 107-110.

² N. Popea, *Archiepiscopul și Metropolitul...*, p. 66.

³ N. Popea, *Archiepiscopul și Metropolitul...*, p. 66-67.

Bisericii nu a fost pentru Șaguna un debut în viață, ci o reîntoarcere la vocație și o părăsire a unei vieți și a unei cariere profesionale promițătoare. Andrei Șaguna a avut șansa să urmeze două facultăți celebre ale Universității din Pesta: Drept și Filozofie. Deși avea deschisă în fața ochilor săi o carieră deosebită, cu venituri materiale considerabile, totuși, în anul 1829, după obținerea celor două diplome universitare, Șaguna a plecat la Vârșeț pentru a urma cursurile unei școli medii, anume Seminarul teologic ortodox de la Vârșeț. Alegerea făcută de Șaguna i-a uimit pe toți colegii săi, care au putut considera, pe bună dreptate, că fostul lor amic de pe băncile universitare s-a retras din lume. Această retragere a și avut loc după doar câțiva ani. Din păcate, nu putem cunoaște

„lupta sufletească, zbuțimările prin care va fi trecut, până s-a hotărât a renunța, tocmai când era de 25 ani, vârsta patimilor, la plăcerile ispititoare, ce se îmbie cu prisosință mai ales unui tânăr înzestrat cu atât de eminente calități fizice și intelectuale, cum era el.

Important este și numele pe care Șaguna l-a ales, intrând în cinul monahal... Când și-a ales numele Andrei, se va fi gândit la apostolul omonim, despre care tradiția păstrată la scriitorul bisericesc Eusebie spune că a propovăduit el, cel dintâi, cuvântul Evangheliei în aceste părți răsăritene, ajunse mai târziu în stăpânirea neamului nostru. Și în avântul său idealist, tânărul de 25 de ani va fi întrezărit atunci ca într-o perspectivă îndepărtată a viitorului lumina de vrajă, ce avea să împodobească, odată și odată, în amintirea recunoscătoare a unui întreg popor, acest nume de o însemnătate îndoită: românească și creștinească...”¹.

- **Depășirea mâniei.** Pentru orice personalitate activă, mânia este una dintre ispitele cel mai greu de depășit. Unele cauze ale mâniei pot fi mărunte și ușor trecute cu vederea. Altele însă nu, mai ales în cazul în care bunele intenții ale cârmuitorului plin de responsabilitate nu sunt înțelese de anturaj. Astfel de ispite a avut de înfruntat și mitropolitul Andrei, el reușind însă să-și păstreze calmul și chiar să cedeze și să înțeleagă comportamentul celor care păreau că îi sfidează autoritatea.

---

¹ I. Lupaș, *Mitropolitul Andreiu Șaguna*, Sibiu, 1911, p. 27.

Iată doar câteva exemple: 1) În timpul lucrărilor CNB din 1868, la discutarea noului Statut Organic, au apărut divergențe între Șaguna și Comisia de 27, care a analizat și pregătit proiectul Statutului Organic. Dacă mitropolitul a susținut menținerea *Sinedrionului prezbiterilor*, organ format doar din clerici, separat de Senatul școlar și de Epitropie (ambele formate din 1/3 clerici și 2/3 laici), Comisia de 27 a susținut înființarea unui singur Consistoriu cu trei secții, Sinedrionul prezbiterilor urmând să fie înlocuit cu Senatul strâns bisericesc, compus doar din clerici. Cum niciuna din părți nu a cedat, Șaguna declarând că „acest punct nu-l admite la pertractare”, a suspendat ședința, părăsind sala. A doua zi, însă, în 6/18 octombrie 1868, ierarhul, pentru a pune capăt polemicii și a urni dezbaterile, a cedat, nuanțându-și poziția în fața deputaților congresuali:

„Deschizând ședința spre continuarea pertractării ulterioare a operatului Comisiunii de 27, am de a reflecta în privința punctului 5 din & 96, care ieri a fost în discuțiune: că eu am văzut într-însul o chestiune sacramentală, și această împrejurare m-a îndemnat pe mine a zice ieri că nu pot lăsa spre dezbateri acest &, căci într-adevăr nu este chemarea Congresului de a judeca despre Sacramente. Dacă însă Dvs. nu învolvați în acest & nici o chestiune sacramentală, atunci se înțelege de la sine că amintitul & se poate trata și decide din partea Congresului, și apoi a trece numaidecât la paragrafele următoare, căci și așa timpul ne este scump și scurt”¹.

Și într-adevăr, dacă se mai amânau dezbaterile, contextul politic nu ar mai fi permis înarticularia *Statutului Organic*.

2) La CNB din anul 1870 s-au purtat mai multe discuții în contradictoriu de către deputații congresuali, cu privire la admiterea sau respingerea observațiilor făcute de împărat pe marginea Statutului Organic, pentru înarticularia acestuia. Șaguna știa perfect care era miza acestui Statut și cât de importantă era înarticularia de către autoritățile politice. A fost deosebit de mâhnit pentru unele observații ale

---

¹ *Protocolul Congresului național-bisericesc din 1868*, conclus 181, p. 90.

deputaților, observații care, în opinia ierarhului, nu erau de natură să pericliteze esența și spiritul Statutului. În această atmosferă încordată s-a mai adăugat revolta unora dintre deputați preoți și protopopi împotriva ierarhului Șaguna care

„făcu aluziune în general și în mod umoristic, cum era obișnuit, la unii preoți, fără de a fi numit persoane, în privința purtării lor necuviincioase. El fuse îndemnat la aceasta mai cu seamă prin unele acuze, ce i se așternură de către niște comune asupra preoților lor și chiar și asupra unor protopopi. Ce să vezi! Unii din deputați se aflară ofensați prin cuvintele părintești ale veneratului mitropolit, deși el spuse un pur adevăr; ei bătură alarm, făcură împrutări aspre mitropolitului într-o conferință privată, cerând nici mai mult nici mai puțin decât *să i se dea o reprobă*, pentru că a vătămat preoțimea!!... Iar mitropolitul Șaguna, auzind despre cele întâmplate, amărât până la suflet, *cât ieși din ședință, își rupse testamentul și-l aruncă în foc!* Asta a fost prea mult! Asta nu a meritat un Șaguna, care atât bine ne-a făcut și fără de care și astăzi, poate, ne-am afla tot numai în nimicitatea noastră de odinioară!”¹

Cu toate acestea, Șaguna a trecut peste toate nemulțumirile și și-a întocmit din nou Testamentul, prin care a lăsat întreaga avere Bisericii sale.

- **Depășirea iubirii de arginți.** Și în acest caz pot fi date mai multe exemple. Pentru a înțelege însă mai bine sumele prezentate în continuare, este necesar de amintit faptul că salariul anual al arhierului Andrei a fost următorul: 2000 fl. între 1846-1848, 4000 fl. între 1848-1860; 8000 fl. între 1860-1864 și 12.000 fl. între 1864-1873 (salariul mediu anual fiind între 240 fl.-350 fl). Fiind devotat Bisericii sale, mitropolitul Andrei a încercat să îmbunătățească situația financiară a eparhiei sale ardelenne, folosindu-și chiar averea proprie. **1)** Dat fiind faptul că legislația din vremea aceea interzicea inițierea de colecte (deoarece autoritățile politice considerau că obligația principală a populației trebuia să conste în plata impozitelor, nu în participarea la

---

¹ N. Popea, *Archiepiscopul și Mitropolitul...*, p. 58.

colecte inițiate de Biserici), Șaguna a folosit orice mijloace pentru a obține aprobarea imperială pentru organizarea unor astfel de colecte (amănunte în paginile următoare), arătând că cea dintâi sumă era acordată chiar de el. Obținând în mai multe rânduri înaltă aprobare, din partea Curții, toate fondurile constituite în urma acestor colecte s-au aflat sub administrarea directă și personală a arhiepiscopului Andrei. Totuși, în anii 1859 și 1861 a decis predarea acestor fonduri unor epitropii mixte, alcătuite din clerici și laici în proporție de $\frac{1}{2}$ - $\frac{1}{2}$, fie de $\frac{1}{3}$ clerici față de $\frac{2}{3}$ laici.

2) De mai multe ori, arhiepiscopul Andrei nu a ezitat să folosească averea sa proprie pentru îmbunătățirea situației materiale a eparhiei sale. Astfel, din averea sa proprie a cumpărat tipografia diecezană (1850), casa cu grădină din suburbiul Iosefin, cu 6000 fl. (1850), apoi cel mai frumos imobil, după reședință, anume clădirea din str. Măcelarilor, cu 30.000 fl. (1867, în care a mutat Institutul diecezan. A contribuit, de asemenea, cu sume importante la construirea și înființarea altor edificii bisericesti și școlare (biserica din Gușterița-Sibiu; Gimnaziul din Brașov, ș. a.). A mai donat sume de bani ca prim ctitor al mai multor funduri și fundații (Fundațiunea Pantaziană, Fondul bisericilor sărace, Fondul învățătorilor săraci, Fundațiunea pentru bisericile și școlile sărace din arhidieceză – numită în 1874, de către Sinodul arhidiecezan, drept *Fundațiunea Șaguniană*). Ingeniozitatea și preocuparea sa pentru agonișirea de averi și sume de bani pentru Biserică a culminat prin crearea, în 3 iulie 1867, a unei Asigurări de viață la societatea „Asecuratiuni generali din Triest” (actuala firmă de asigurări Generali), pentru suma de 100.000 fl. v.a., gest care i-a uimit pe contemporanii săi:

„Încă din anul 1868 se asigurase pe viață pentru suma de o sută de mii florini destinați spre deosebite scopuri bisericesti, precum s-a văzut din testamentul său. Odată a observat, că cu aceasta a luat asupra sa o sarcină prea mare, trebuind să plătească în tot anul opt mii florini (deci 75 % din

28..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

salariul său – n.n.); la aceasta i-am replicat că, cu toții îi dorim să poarte sarcina aceasta cât mai mulți ani”¹.

Mitropolitul a plătit polița de asigurare timp de șase ani (deci 48.000 fl.), iar Biserica sa a primit, la trecerea la cele veșnice a mitropolitului, suma de 100.000 fl. Șaguna a adăugat un Codicil la Testamentul său, încă de la data contractării asigurării, prin care a dispus să fie împărțită în patru părți astfel: câte 25.000 fl. pentru cheltuielile aferente a două episcopii sufragane care urmau să fie înființate ulterior în cadrul Mitropoliei ardelenne, alți 25.000 fl. pentru creșterea *Fondului Pantazian*, iar restul de 25.000 fl. pentru sporirea *Fondului bisericilor sărace*. Fondul destinat noilor episcopii avea să rămână intangibil până la înființarea acelor episcopii, dobânzile urmând a fi capitalizate. În anul 1884, fondul pentru noile episcopii ajunsese la suma de 119.747 fl. 82 ½ cr.², în anul 1891 la suma de 165.483 fl. 10 cr.³, iar în 1912 la 872.126 cor. (deci aprox. 436.000 fl. vechi; astfel că în patru decenii fondul a crescut mai mult de opt ori!), ceea ce corespundea, în puterea de cumpărare din 2001, cu aproape 3,4 milioane euro⁴

---

¹ Ilarion Pușcariu, „Din ultimii ani...”, p. 422.

² *Protocolul Congresului național-bisericesc din 1886*, conclud 165, p. 94-95.

³ *Protocolul Congresului național-bisericesc din 1891*, Anexa G, p. 154.

⁴ La 1 ianuarie 1900, florinul a fost înlocuit oficial de coroană, schimbul fiind de 1 fl. = 2 cor. Conform Oficiului Central de Statistică din Austria (Österreichisches Statistisches Zentralamt, Abteilung für Sozialstatistik), în 1899, 1 fl. a avut, în putere de cumpărare, o valoare echivalentă de 133 șilingi austrieci din 1999 (deci aprox. 10 euro; 1 euro = 13,76 șilingi austrieci). În 1914, valoarea unei coroane a fost, datorită inflației, de 53 șilingi, deci 3,85 euro (datele preluate de pe site-urile <http://193.171.252.18/www.kidsweb.at/waehrung/gulden.htm> și <http://193.171.252.18/www.kidsweb.at/waehrung/kronen.htm>, accesate 9 ianuarie 2009). Tot în 1900, salariile medii în Austro-Ungaria au fost diferite de la regiune la regiune (deci discrepanțele sunt anterioare perioadei comuniste): 790 fl. anual în provinciile austriece de limbă germană, 630 fl. în provinciile cehe, între 300-350 fl. în Ungaria și între 250-300 fl. în celelalte provincii, inclusiv Bucovina (Moritz Csáky, „Die Römisch-Katholische Kirche in Ungarn“, în Adam Wandruszka și Peter Urbanitsch, *Die Habsburgermonarchie. 1848-1918*, vol. IV, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viena, 1985, p. 313, nota 131).

3) Prin testament, deși avea dreptul de a testa jumătate din averea sa rudelor, totuși și-a cedat întreaga avere Bisericii sale¹. După calculul lui Nicolae Popea, adunând donațiile din timpul vieții, precum și averea lăsată drept moștenire Bisericii sale, suma totală ar fi întrunit aproximativ 300.000 florini v. a.²

2.2. Slujirea învățătoarească a mitropolitului Andrei Șaguna

Chiar din ultimele cuvinte rostite de mitropolitul Andrei înainte de trecerea la cele veșnice, reiese calitatea de părinte al marelui ierarh.

Într-adevăr, mitropolitul Șaguna a fost un bun păstor de suflete, păstrând legături permanente cu clerul și credincioșii săi, cărora le trimitea în fiecare an Pastorale la Paști și la Crăciun – deci peste 50 -, dar și în alte împrejurări

Chiar din prima sa pastorală arhierescă, cea din 12 februarie 1848, în care anunța „întreaga preoțime și pe poporeni noștri” despre Decretul regal din 10 februarie 1848, prin care a fost numit „Episcop al clerului și poporului nostru greco-neunit răsăritean din Ardeal”, Șaguna a făgăduit a fi un adevărat părinte pentru eparhioșii săi:

„Neostenit mă voi strădui ca, împlinind a Preaînaltului nostru împărat pentru noi toți, prea mântuitoarea această grijă, să fiu Tatăl Clerului și al Poporului nostru! Tată zic, să fiu, Tată! Și încă odată zic, Tată să fiu în înțelesul cel adevărat. Dar ca să nu las neîntrebuițat nici un prilej prin care s-ar putea folosi atât preoțimea, cât și întreg poporul nostru, pentru aceea, știind eu ce mare lipsă are poporul nostru de a căpăta învățătură, de a se decovârși și a se lumina, poftesc pe întreaga mea iubită preoțime, ca să se nevoiască a întocmi și a spune cuvântări bisericești, adică a învăța și a lumina pe poporeni noștri.... La limanul cel liniștit al științelor și al luminării să se aducă, și așa să se prefacă într-un popor cultivat, pe lângă celelalte popoare luminate...”³.

Apoi, deși departe de păstoriții săi, ierarhul îi asigura, în august 1848, din Pesta, de gândul și grija ce o purta turmei sale, pentru care era nevoit să se afle departe:

„Vă încredințez, iubiților, că deși împrejurările mă silesc a fi depărtat de voi, inima mea și sufletul meu necurmat cu voi și la voi este. Și nu am cruțat și nu cruț, iubiților mei, nici osteneală, nici cheltuială pentru binele și folosul vostru cel

¹ N. Popea, *op.cit.*, p. 171-172.

² N. Popea, *op.cit.*, p. 311.

³ Elena Miha, „Episcopul Andrei Șaguna în Târgu Mureș (1848-1852). Contribuții și document”, în rev. *Transilvania*, nr. 9-10, 2008, Sibiu, p. 82.

sufletesc și trupesc. Nici un minut, nici un prilej nu las fără a-l fi întrebuințat spre ajutorința voastră”¹

Într-o altă pastorală, din 23 martie 1850, Șaguna îndeamnă **preoțimea să facă „pastorație”**, iar credincioșilor de a participa la slujbele bisericești și a da dovadă de o conduită morală:

„Alergați cu toții, mici și mari, la sfânta biserică în zilele de duminici și sărbători, dați pildă bună tinerimei voastre și o opriți, ca niște părinți zdraveni, de orice lucru slab și de anume jocuri, care dânsa pe vremea Sfintei Liturghii sau a Catehizației ar vrea să le facă, dați fiilor și fiicelor voastre, încă de acasă învățătură, ca, din frica lui Dumnezeu, și cu băgare de seamă să asculte învățăturile catehetice și cu evlavie să se poarte în biserică”².

De **conduita morală a credincioșilor**, arhiepiscopul Șaguna s-a ocupat în numeroase pastorale. La un loc important s-a aflat patima beției:

„Iubită preoțime eparhială! Mi se sfâșie inima de durere când gândesc că pre mulți dintre preoții noștri au apus cu viață înainte de vreme, din pricina patimii beției, de care erau cuprinși. Patima aceasta, de o vom lua din punct de vedere bisericesc, era oprită încă în legea veche cu moarte pentru preoți, iar în legea nouă se zice: că bețivii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu. Grigore Teologul zice: Beția în omul mirean este greu păcat, iar în preot este furt de cele sfinte. Pravila apostolească 42 poruncește că preotului și diaconului să i se ia darul de nu se va părăsi de beție.

Și într-adevăr, patima aceasta a beției este păgubitoare de suflet și totodată este păgubitoare de viață și de avere și pricinuieste necinste, sărăcie și veșnică osândă sufletească”³.

---

¹ M. Păcurariu, „Mitropolitul Șaguna și satul românesc”, în rev. *Transilvania*, nr. 9-10, 2008, Sibiu, p. 76.

² *Ibidem*, p. 77.

³ Epistola lui Șaguna din 13 iunie 1857, nr. cons. 581, apud N. Popea, *Archiepiscopul și Mitropolitul...*, p. 164.

La fel s-a adresat și poporului, cu dojeni blânde pentru înlăturarea viciilor și a lenei, în Pastorală specială din 22 mai 1858:

„Pe când cârciumile se înmulțesc, vinărsăriile se zidesc... iar bisericile și școlile voastre jelesc, căci sunt uitate, părăsite și urgisite, pe când voi pe cârciumarii și arendașii voștri nu numai că-i întâmpinați cu cinste și cu lingușiri, ci încă și cu supunere cuceritoare parcă vă îndesați a-i ajuta la lucrul lor, negândind că al vostru stă pe loc. De aceea Biserica, dulcea maica noastră, se tânguește văzând că la prea mulți dintre creștini ajung banii pentru cârciumă, dar pentru biserică și școală nu ajung. Iubiților! Oare nu vedeți că la pragul caselor voastre a ajuns foametea? Nu vedeți că din anii trecuți nu ne-a rămas hrană nici pentru noi, nici pentru dobitoacele noastre? Nu vedeți că semănăturile din toamnă nu ne făgăduiesc nici un seceriș bun? Nu vedeți că viile rămân neroditoare și pe anul acesta? Nu vedeți că încă nu se știe ce va fi cu semănăturile de primăvară? Și totuși, mulți, prea mulți, sunt printre ai noștri leneși și bețivi!”¹

Arhiepiscopul Andrei a trimis însă numeroase pastorale și pentru promovarea păcii între popoarele atât de îndușmănite ale Transilvaniei. Astfel, chiar în timpul evenimentelor revoluționare din 1848, Șaguna a încercat evitarea războiului civil și pacificarea poporului. În Pastorală trimisă din Pesta, la 18 iulie 1848, îi îndemna astfel pe credincioșii săi:

„Să avem, iubiților mei, dragoste frățească atât pentru noi, cât și pentru celelalte nații cu noi locuitoare, pentru că așa a plăcut lui Dumnezeu ca noi să fim mai multe nații într-o patrie, ca să ne putem bucura de bine, să fim frați unul cu altul, ca să ne îndulcim împreună cu celelalte nații de bunătatea țării noastre”².

Câteva luni mai târziu, la Adunarea Națională a românilor de la Sibiu, din 28 decembrie 1848, i-a îndemnat pe români să nu fie asemenea rebelilor imorali și să nu răspundă cu aceeași monedă.

Dar, mai presus de toate, arhiepiscopul Șaguna a fost preocupat de luminarea poporului prin **promovarea învățământului confesional primar și secundar**.

Mai întâi de toate trebuia organizat, pe baze moderne, învățământul teologic. Când Șaguna a sosit în Transilvania, exista doar cursul comun de teologie și pedagogie, cu durata de șase luni. În 1849, Șaguna a decis înființarea cursului clerical

---

¹ M. Păcurariu, „Mitropolitul Șaguna și satul românesc”, în rev. *Transilvania*, nr. 9-10, 2008, Sibiu, p. 77.

² *Ibidem*.

32..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

de un an, structurat pe două semestre. În anul școlar 1853/54, s-a efectuat separarea dintre *Cursul clerical*, care urma să aibă o durată de doi ani, și *Cursul pedagogic*, organizat pe perioada de un an. În anul școlar 1861/62 s-au prelungit studiile teologice la trei ani și cele pedagogice la doi ani. Formând primele serii de preoți și dascăli Șaguna a introdus în structurile eparhiale oameni noi care au reușit să răspundă cerințelor vremii și să întoarcă aceste instituții cu fața spre viitor.

Pentru pregătirea studenților Institutului său, arhiepiscopul Șaguna a publicat manuale, folosite mult timp în Ardeal: Elementele Dreptului canonic, Enhiridion de canoane, Compendiul de Drept canonic, Istoria bisericească universală, Manual de studiu pastoral etc. Prin toate acestea, a adus o contribuție însemnată la progresul teologiei românești.

Absolvenții Institutului sibian și-au desfășurat activitatea în satele transilvane, atât în biserici, cât și în școlile confesionale. Încă de la Sinodul din martie 1850, a inițiat cadrul de funcționare a învățământului primar confesional. A angrenat întreaga preoțime pentru organizarea și funcționarea școlilor primare confesionale, preoții parohi devenind directori ai acestor școli, iar protopopii inspectori școlari. Preoții au primit sarcina să se ocupe de organizarea școlilor populare confesionale, atât sub aspect material, cât și intelectual. Când Șaguna a sosit în Transilvania, existau doar peste 300 de școli; în 1851 erau 367, iar în 1858, autoritățile guvernamentale ardelenene semnalau 675 școli ortodoxe.¹ După doi ani, comisarul școlar Dr. Pavel Vasici înregistra 767 de școli populare românești ortodoxe în Ardeal.² Prin urmare, grija lui permanentă de a clădi școli la sate, de a se înconjura de preoți și dascăli cu carte, lupta purtată împotriva nepăsării generale îl așează pe Șaguna la temelia *școlilor populare* (școli elementare confesionale).

Arhiepiscopul Andrei a organizat și alte instituții culturale românești care de asemenea își continuă activitatea – în forme adecvate timpului până astăzi: Liceul

---

¹ Conspectul general cuprinzând numele și pregătirea învățătorilor care activau în anul 1858 se află tipărit la Nicolae Albu, *Istoria școlilor românești din Transilvania între anii 1800-1867*, București, 1971, p. 218-234.

² Pavel Vasici, *Despre starea de acum a școalelor noastre populare din Transilvania*, în "Amicul școalei", I, 1860, p. 160.

„Andrei Șaguna” din Brașov, Școala pedagogică „Andrei Șaguna din Sibiu, Liceul „Avram Iancu” din Brad, o școală „reală – comercială” în Brașov și aproximativ 800 de școli primare îndrumate de Biserică, în toată Arhiepiscopia Sibiului. Prin aceste școli s-a menținut credința ortodoxă dar și neamul nostru din Ardeal și Banat.

Șaguna nu doar că s-a ocupat de înființarea acestor școli, ci le-a cerut credincioșilor sprijinirea lor. De pildă, în Pastorală din octombrie 1864, Șaguna cerea eparhioților, deopotrivă clerici și laici:

„să purtați de grijă ca edificiile școlare să fie în stare bună, să aibă lemnele de foc pentru încălzit, iar pruncii și pruncele, în timpul prescriș să se afle în școală”¹.

Pentru diversificarea muncii românilor, a îndemnat direcționarea tineretului român spre îmbrățișarea meseriilor, pentru a obține slujbe mai bine plătite și a nu mai depinde doar de munca câmpului:

„*La meșteșuguri turmă iubită, la meșteșuguri!* Pentru că fiind numeroasă, poți forma din fiii tăi oameni învățați care să-ți apere interesele, meșteșuguri care să-ți înmulțească și susțină economia națională... și totuși, să rămână destui și pentru lucrarea pământului. Numai așa făcând, vei putea nădăjdui și aștepta revărsarea unor zile mai plăcute, mai vesele și mai senine, în care va străluci asupra-ți de mult ascunsul soare al fericirii... lucrând așa îți vei putea croi și asigura atât viitorul tău cât și al următorilor tăi”².

Pentru atingerea acestui scop, adică pentru sprijinirea copiilor ortodocși mai dotați intelectual, dar mai săraci, mitropolitul Șaguna a creat, prin mijloace ingenioase, câteva **fundatii**. Astfel, cu multă bucurie, în Pastorală de la Praznicul Învierii Domnului, din anul 1853, îi informa pe credincioși de înființarea Fundației Francisc Iosif³ pentru ajutorarea școlărilor mai buni dar săraci, pentru că:

„Cui nu-i sângerează inima, când vede că unii tineri dăruieți cu cele mai frumoase talente și plini de râvnă către învățătură, din care ar putea să se aleagă niște stâlpi și luminători ai neamului său și niște fii străluciți ai Bisericii, din lipsa mijloacelor celor trebuincioase sunt siliți a lăsa școala și a-și îngropa talentele și a-și petrece viața la coarnele plugului?... Drept aceea, nimeni dintre voi, iubiților fii întru Hristos, să nu se tragă îndărăpt, ci fiecare să contribuie la această fundațiune... Din

¹ M. Păcurariu, „Mitropolitul Șaguna ...”, p. 78.

² *Ibidem*, p. 79.

³ A reușit obținerea dreptului de a înființa această fundație și de a institui colectă (trimițându-i pe studenți în vacanță, ca să strângă bani), după ce împăratul a scăpat teafăr de pe urma unui atentat.

34..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

ea se va da ajutoriu la orice tânăr bun, fie părinții lui plugari, fie meșteri, fie neguțători, fie militari sau ampoloiați”¹.

Mai presus de toate însă, arhiereul Șaguna a fost un desăvârșit predicator, lucru dovedit de numeroasele predici pe care le-a tipărit spre a veni în ajutorul preoților-parohi. Se știe că slujea mereu în duminici și sărbători, fie în bisericile sibiene („Bunavestire”, „din groapa”, „Schimbarea la Față”, din „cetate”, care i-a devenit „catedrală” după 1860), fie în alte localități (Rășinari, Săliște, Sf. Nicolae din Brașov – Șchei etc.).

2.3. Slujirea judecătorească a mitropolitului Andrei Șaguna

Ordinea și disciplina îl caracteriza, așa cum ne-a lăsat descrierea Popea, cel care s-a aflat mult timp în preajma mitropolitului:

„Mitropolitul Șaguna era omul ordinii; adeseori recita el cuvintele cunoscute: *Ordo est anima rerum!* în casă și afară de casă, în oficiu și afară de oficiu, în toate și pretutindeni. Astfel, și ca unul, care ținea mult la curățenia și la punctualitate era recunoscut de toți, privindu-se de un model în acestea precum și în gustul cel bun. Activitatea lui era admirabilă; se scula des de dimineață și îndată se punea la lucru cât în cele oficioase, bisericesti, școlare, naționale, politice, atât în cele private și literare, și lucra întins ziua întreagă. Încât pentru somn, el se ținea de regula dietetică: *De vreme în pat, de vreme din pat*”².

A fost intransigent față de preoți, pornind de la ținuta exterioară. Încă de la începutul păstoririi, din anul 1846, cerea acestora respectarea anumitor rânduieli:

„Fiecare preot să umble în reverendă, cu brâu vânăt închis și pălărie rotundă, nu numai când are a săvârși o slujbă, ci și când vor veni la cetate sau vor merge la mai marii lor. Niciunul să nu îndrăznească a-și rade barba, dară părul să și-l pieptene înapoi. De la cercetarea jocurilor, crâșmelor și de a bea vinars în uliță sau în târg și de la orice vorbe statutului preoțesc dăunătoare să se contenească. Negustorie a face sau a umbla în persoană după alte câștiguri să înceteze de tot. Tot insul să se îndeletnicească în cetirea Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți, să cetească și să învețe Catihistul de rost și, câștigându-și folositoare cunoștințe, să fie în stare a cuvânta din timp în timp către popor cu sporiu și cu folos și a-și putea arăta calea către fapte bune, spre care se cuvine să aibă o viață neprihănită, purtare bună în toate și-n tot locul, ca o trâmbiță bine răsunătoare, să deștepte pre toți spre cucernicia cea adevărat creștină și spre frica lui Dumnezeu”.

¹ M. Păcurariu, „Mitropolitul Șaguna ...”, p. 78-79.

² N. Popea, *Archiepiscopul și Mitropolitul...*, p. 66.

Însă cel mai important mijloc pentru păstrarea ordinii în Biserică l-a constituit, potrivit arhierelui Șaguna, emiterea unui Statut Organic pentru reînființata Mitropolie a românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania, prin care a considerat că a readus Biserica ardeleană în situația canonică, cum nu se mai afla altă Biserică a Ortodoxiei ecumenice:

„Eu, aruncând o privire fugitivă asupra stării Bisericii noastre din toată lumea, aflu că unele dintre ele sunt persecutate, altele sunt lipsite de libertatea conștiinței și altele sunt nădușite în viața lor bisericească, iar pentru aceea sunt în stare abnormă. În fine, eu aflu că Bisericele din Mitropolia noastră națională română din Transilvania, Ungaria și Banat sunt în pace, zidindu-se și umblând în frica lui Dumnezeu și se umplu de mângâierea Duhului Sfânt.

Eu aceasta citez să o afirm, că eu astăzi nu cunosc și nu știu în Biserica noastră ecumenică ca vreo parte a ei ar fi organizată și reglementată cu observarea strictă a instituțiilor biblice și a canoanelor bisericești precum este Mitropolia noastră națională română cu părțile ei constitutive, organizată și reglementată; căci eu astăzi nu cunosc și nu știu în Biserica noastră Ecumenică ca vreo parte a ei, pe baza organismului său bisericesc, ar putea zice clerului și poporului credincios, precum Mitropolia noastră poate să zică, în urma Statutului Organic, clerului și poporului său credincios: «nu mai sunteți străini și nemernici, ci concetățeni cu sfinții și de aproape a lui Dumnezeu, zidiți fiind pe temelia apostolilor și a profeților, fiind piatra cea din capul unghiului singur Iisus Hristos, întru care toată zidirea s-a făcut și se dezvoltă într-o Biserică sfântă în Domnul spre lăcașul lui Dumnezeu în Duh» (Efes. II, 22)¹.

3. Mitropolitul Andrei – apărător al Ortodoxiei transilvane.

Când ieromonahul Andrei Șaguna a fost numit vicar, iar apoi episcop al Eparhiei ortodoxe a Ardealului, aceasta traversa o adevărată criză. Se poate afirma, fără să se exagereze, că situația ortodocșilor români din Transilvania a fost chiar mai defavorabilă decât cea a ortodocșilor din teritoriile otomane. Aceștia, cel puțin, aveau dreptul de a constitui un „millet”, o națiune confesională distinctă, condusă și reprezentată de patriarhul și etnarhul de la Constantinopol. În mod similar, și ortodocșii din Banat, Arad și Bihor constituiau tot o națiune confesională, în cadrul Regatului Ungariei, beneficiind de privilegiile ilirice. În Ardeal însă, Ortodoxia constituia o confesiune tolerată, drept care nu era permis ca din impozitele plătite de credincioșii ei să se întoarcă o cât de mică parte în folosul Bisericii și școlii confesionale ortodoxe. Ba mai mult, din considerente „umanitare”, adică pentru a nu fi împovărată populația cu prea multe impozite, era interzis chiar și autorităților bisericești ortodoxe de a organiza colecte pentru propășirea Bisericii și a școlii. Acceptarea instituției episcopale românești de la Sibiu a vizat doar pacificarea poporului, după luptele purtate de acesta în apărarea Ortodoxiei (între 1744-1761) și mascarea prozelitismului uniatic, întrucât procentajul greco-catolicilor în rândurile populației românești din Transilvania crescuse între 1761-1851 de la 17% la 51%.

3.1. Salvarea Ortodoxiei ardelene de la pregătita disoluție

În aceste condiții, misiunea vicarului Șaguna a fost deosebit de grea. Plin de deznădejde, i-a scris mitropolitului sârb de Carloviț, Iosif Raiacici, nu la mult timp după sosirea sa în Ardeal:

¹ *Protocolul Congresului național bisericesc român de religiuina greco-răsăriteană din 1870*, Sibiu, 1870, conclud 3, p. 4-6.

„Biserica noastră de aici este complet dezorganizată și nu există om care să o poată izbăvi de pierie, întrucât preoșimea, dar mai ales protopopii sunt oameni complet orbiți de interese personale și care țin cu uniții. De aceea, ei ar fi cei dintâi care s-ar dezbină de Biserică, dacă ar ști că poporul s-ar lăsa atras. Însă acest popor bun, așa sărman cum este, se rușinează de așa ceva. E o situație proastă, mai proastă nici n-ar putea fi. Cade-se deci să venim în ajutorul acestui popor. Dar prin ce mijloace s-ar putea face astfel de treabă? Aceasta e problema cea dintâi și cea din urmă. Eu însumi nu știu, căci mi s-a slăbit cu totul puterea de judecată, iar sufletul mi s-a oboșit de pe urma atâtor feluri de năpăști. Dacă nu greșesc, cea mai bună soluție cred că este instituirea cât mai grabnică a unui episcop, întrucât al Aradului e prea bolnav și nu mai poate hirotoni și apoi, e tare greu pentru clericii de aici să meargă pentru hirotonire până la Arad”.¹

Reiese așadar că baza Ortodoxiei ardelene o constituiau înșși credincioșii ei, aflați în pericolul de a fi trădați de păstorii lor sufletești. Cunoscând starea de deznădejde a păstorilor săi, a încercat, cu tact, calmarea spiritelor. Lipsit de libertate de acțiune și de pârghiile unui adevărat păstor al Bisericii sale (fiind doar tolerat, până în 1848), Șaguna a trebuit, mai întâi de toate, să demonstreze că este un conducător de încredere și un om al dialogului și al moderației. Colaborarea cu autoritățile Principatului, în arestarea celei care ațâța sătenii din Apuseni, Ecaterina Varga, nu a constituit așadar o „acțiune contrarevoluționară” din partea vicarului Șaguna, cum a fost calificată în mod tendențios de propaganda comunistă, ci un act mai mult decât necesar, de apărare a poporului său în fața iminentei represiuni pregătite de oficialități.

După războiul civil din anii 1848-1849, a sesizat strategia politică a autorităților imperiale de la Viena de a moderniza monarhia austriacă, chiar cu prețul înăbușirii naționalismelor din imperiu. Drept urmare, dovedindu-și loialitatea față de Curte, colaborând cu elementele moderate din rândurile autorităților centrale și provinciale, a reușit să anihileze planurile ultramontaniste și catolicizante ale ministrului Cultelor din Guvernul de la Viena, Leo Thun, și să restabilească bazele instituționale ale Bisericii sale ardelene, să promoveze învățământul confesional (prin

---

¹ Teodor Bodogae, *op.cit.*, p. 76-78; Andrei Șaguna, *Corespondența*, vol. I/2, ediție, studiu introductiv și note de Nicolae Bocșan, Ioan-Vasile Leb, Gabriel-Viorel Gârdan, Bogdan Ivanov, Vasa Lupovici, Ioan Herbil, Cluj-Napoca, 2007, p. 79.

ridicarea nivelului de pregătire la Institutul Teologic-Pedagogic, prin înființarea gimnaziului de la Brașov, prin susținerea a aproximativ 800 școli primare ale Bisericii și prin trimiterea a numeroși bursieri la studii în străinătate) și să promoveze cultura românească în ansamblu (prin înființarea tipografiei, din banii săi proprii, prin scrierea și traducerea de cărți și manuale). Importanța acțiunilor organizatorice ale episcopului Șaguna între anii 1850-1860 nu pot fi înțelese pe deplin decât doar ținând cont de situația de dinainte de sosirea sa în Sibiu. Într-un singur deceniu, a transformat practic o Biserică aservită și pregătită să fie absorbită în cea Unită, într-o Biserică renăscută, deținând autonomie școlară și financiară. A reușit acest lucru, fiind convins că îi avea pe credincioși alături. Tocmai de aceea, și-a început proiectul său amplu de revigorare a eparhiei sale prin convocarea unui Sinod, în martie 1850, la care au participat atât clerici, cât și laici.

Când împăratul a emis în 1860 celebra Patentă din 20 octombrie, inaugurând un nou regim politic, cel liberal-constituțional, Ortodoxia transilvană era ferm consolidată, pregătită să facă față noilor vremuri. Instaurarea constituționalismului în viața de Stat a adus după sine și acordarea autonomiei legislative tuturor Bisericilor. Șaguna a știut să folosească această autonomie. Astfel, în cei șase ani ai liberalismului constituțional, a convocat două noi Sinoade eparhiale, alcătuite din clerici și laici, a stabilit un statut de alegere a deputaților sinodali (în 1860) și un proiect de constituție bisericească (în 1864). Însă provocarea cea mai mare a constituit-o separarea ierarhică de Mitropolia de Carloviț și reînființarea Mitropoliei pentru românii ortodocși din monarhia habsburgică. Subordonarea eparhiei ardelenne față de sârbi s-a realizat în urma unor decrete unilaterale și absolutiste ale lui Iosif II, în 1783 și 1786. Șaguna a fost conștient că, pentru a se evita orice probleme în viitor, separarea ierarhică de sârbi și reînființarea Mitropoliei românești trebuiau realizate în primul rând în mod canonic, prin hotărâre a Sinodului episcopesc de la Carloviț, și doar în al doilea rând prin decret imperial. Așadar, Șaguna a dorit ca înființarea Mitropoliei să nu fie doar urmarea unui act politic-absolutist, lipsit, din perspectivă istorică, de legalitate. Șaguna a reușit să-l convingă, încă din 1860, și pe monarh de justetea poziției sale. În următorii ani a purtat o corespondență bogată cu autoritățile vieneze cu privire la modul organizării viitoarei mitropolii, dar din nefericire, Curtea nu a admis ca aceasta să cuprindă și eparhia Bucovinei. Singurul obstacol care mai stătea în calea reînființării Mitropoliei era opoziția ierarhiei sârbești. La presiunile împăratului, Sinodul episcopesc de la Carloviț s-a întrunit în august 1864, punctul principal pe ordinea de zi fiind și chestiunea separării ierarhice a românilor ortodocși. După obținerea din partea forului competent (Sinodul episcopesc) a dreptului românilor de a-și constitui propria Mitropolie, coordonată cu cea sârbească (deci autocefală), împăratul a emis decretul autograf de înființare a Mitropoliei (12/24 decembrie 1864).

Următoarea preocupare a mitropolitului Șaguna a fost organizarea canonică și constituțională a provinciei sale mitropolitane. După instaurarea regimului dualist, a acționat cu grabă, având și sprijinul bătrânului prieten și coleg de școală și facultate, ministrul Cultelor Eötvös. Șaguna a insistat pentru recunoașterea noii Mitropolii, printr-un articol special de lege (Articolul IX), votat de Parlamentul Ungariei în mai 1868 și înscris în *Corpus Juris Hungarici*. Această lege asigura și dreptul Mitropoliei românești, precum și al celei sârbești, de a organiza un Congres Național Bisericesc.

38..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Congresul a și fost convocat de Șaguna în septembrie 1868 și a aprobat constituția Ortodoxiei ardeleno – *Statutul Organic al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania*, considerat mai apoi, în anii Marii Uniri, de către juristul Mitropoliei, Lucian Borcia, drept „singura lege românească din fosta Ungarie”. Statutul încredința administrarea intereselor Bisericii și școlilor confesionale Congresului Național Bisericesc, un mic parlament al românilor ortodocși, o organizație democratică și liberală, aleasă din votul direct al credincioșilor. Un asemenea congres a mai fost convocat de Șaguna și în 1870, iar apoi, după moartea sa, s-au mai întrunit, în întreaga perioadă dualistă, încă 16 Congrese, admirabile instrumente de propășire a Ortodoxiei din Transilvania și părțile ungurene.

Astfel, datorită lui Șaguna, românii ortodocși din Ungaria s-au putut dezvolta, de la o plebe tolerată la o națiune deplin modernă, capabilă să realizeze actul Unirii naționale de la 1918.

3.2. Apărarea Ortodoxiei față de prozelitismul uniatic greco-catolic

Deși Șaguna a fost omul păcii, căutând, la începutul păstoririi sale, evitarea conflictelor cu ierarhii și clerul unit, a fost totuși nevoit să riposteze față de propaganda antiortodoxă, proliferată în *Gazeta Transilvaniei*:

„Această uniune a duhului, care suntem datori a o păzi întru legătura păcii, cu durere trebuie să mărturisesc că o văd primejduindu-se prin ispitele și cercările unora care, după zisa Scripturii s-au sculat ca niște prooroci mincinoși spre a ne abate de la adevăr și a ne duce pe calea rătăcirii. Aceste primejdii învederate ce ni se amenință, mă silesc pe mine a nu mai tăcea, ci a înălța glasul meu arhieresc, ca să nu mă fac vinovat stricării de unire a duhului întru legătura păcii, nici părtaș pricinilor nenorocirilor și răspunzător înaintea lui Dumnezeu, care mi-a încredințat paza și îngrijirea sufletelor voastre. Pentru aceea vă spun și vă vestesc că se tipăresc niște gazete și cărți în zilele noastre, care sub niște nume frumoase de românești, de naționale, ascund niște cugete viclene și înșelătoare, și nu numai nici un bine, ci multe rele și nenorociri pricinuiesc celor ce le citesc; și ce este încă mai mult, ele ar face și mai mari și mai multe rele când s-ar citi pretutindeni și când s-ar înțelege de toți, care le citesc”¹.

---

¹ N. Popea, *op. cit.*, p. 117-118.

Cu toate acestea, în exterior, în relațiile cu Biserica unită, a încercat o conviețuire pașnică.

„Șaguna este acela, care la toate momentele mari și decizătoare, când interesul națiunii române pretindea, deși necăjit și vătămat din partea contrară, uitându-și de cele ce i se făcură, tindea la mâna Blajului și îl provoca la acțiune comună?...Au nu tot Șaguna, pentru ca pacea și reînfrățirea românilor să fie eternă, se adresă în anul 1861 cu memorabila hârtie arhierescă către metropolitul Șuluț...”¹.

Era vorba despre o propunere a lui Șaguna către Alecsandru Sterca Șuluț din Blaj, redactată în patru puncte de înțelegere între cele două Biserici,

„o propunere precât națională, frățească și sinceră, pre atâta și de necesară pentru noi, și aceasta este: *O învoire arhierescă pe baza egalei îndreptări*, în privința „căsătoriilor mestecate, trecerilor religioase, slujbelor preotești, scolelor mestecate...”². Șaguna a întărit încă odată dorința de înțelegere:

„Escelență! Eu sum pătruns de adevărul acela, că numai pe baza unei astfel de învoiri între arhierii români, va să zică: pe baza egalei îndreptări în biserică, va putea avea durabilitatea dorită înfrățirea noastră română, numai de la aceea va depinde viața și fericirea noastră națională. Eu am comunicat lucrul acesta și unora dintre inteligenții noștri mai renumiți, și aceia sunt de părerea aceasta, și sperez foarte că aceeași și din partea escelenței tale încă își va afla comprobarea”².

Din păcate, din partea mitropolitului Șuluțiu veni răspuns negativ, și acesta abia peste un an de zile (Blaj, 10/22 febr. 1862)

„zicând că bucuros s-ar învoi și dânsul la propunerea metropolitului Șaguna, dară nu poate, pentru că nu se învoiesc episcopii săi sufragani, îndreptându-l să aștepte, până ce legile vechi se vor șterge din Dieta țării”³.

În aceste condiții de dușmănie fățișă a ierarhiei greco-catolice, Șaguna a trebuit să fie

„intransigent în ceea ce privește păstrarea nealterată a credinței păstoriților săi duhovnicești, învățând din lecțiile trecutului, s-a arătat prevăzător în legătură cu orice contact dintre ortodocși și uniți”⁴.

Tranșantă a fost poziția sa referitoare la săvârșirea de slujbe în comun de către clericii ambelor confesiuni, considerată ca fiind o încălcare flagrantă a dreptului canonic răsăritean. El le-a interzis preoților săi să administreze Sfintele Taine membrilor altei Biserici și viceversa. Aceasta, întrucât fusese informat că, la Geoagiu

¹ N. Popea, *op. cit.*, p. 119-120.

² N. Popea, *op.cit.* p. 122.

³ N. Popea, *op.cit.* p. 122

⁴ K. Hitchins, *op. cit.*, p. 226.

40..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

de Jos spre exemplu, clericii, unul ortodox, celălalt unit, oficiau, cu schimbul, Sfânta Liturghie și, în comun, înmormântarea”¹. Așadar, o chestiune deosebit de actuală în zilele noastre a fost soluționată de mitropolitul Șaguna întocmai ca și Sf. Sinod al BOR din anul 2008.

*

Din toate afirmate mai sus poate fi desprinsă Ortodoxia credinței mitropolitului Andrei, slujirea lui neîncetată la altar, propovăduirea Cuvântului Evangheliei prin predici și prin cărți tipărite; îndrumarea clerului și a credincioșilor săi prin pastorale, slujirea întregului neam românesc prin școli și alte instituții de cultură.

Mitropolitul Andrei nu a fost cu nimic mai prejos decât marii ierarhi-cărturari canonizați de Sf. Sinod în ultimii ani: Iachint de Vicina, Varlaam și Dosoftei, Antim Ivireanul și Frigorie Dascălul sau Sfântul Calinic al Râmnicului. A apărat și el dreapta credință în fața acțiunilor prozelitiste ale Bisericii unite, așa cum au făcut și înaintașii săi în scaunul de mitropolit al Ardealului, Ilie Iorest și Sava Brancovici în fața prozelitismului calvin maghiar.

Dar, mai mult decât de a lupta doar împotriva prozelitismului uniatic, mitropolitul Andrei a fost călăuzit de un singur gând: revigorarea eparhiei sale, prin depășirea imenselor dezavantaje cu care a intrat în noua eră a egalității confesionale și prin aducerea Ortodoxiei ardeleni în situația de a fi capabilă să preia, de la Biserica Greco-Catolică, misiunea de îndrumare a românilor ardeleni în cadrul mișcării naționale și culturale. Din această cauză, deseori istoricii l-au prezentat pe Șaguna ca pe un mare politician și diplomat. Au avut și dreptate. Au accentuat însă mai puțin că a fost în primul rând om al Bisericii, un arhieru. Țelul principal al său a fost reînnoirea canonică și constituțională a eparhiei sale. Însă, în contextul regimurilor politice pe care le-a traversat, Șaguna nu a avut de ales decât să participe activ la viața politică a monarhiei și să lupte pentru obținerea, pas cu pas, de drepturi tot mai multe pe seama Bisericii sale. Pasivitatea politică și izolarea de factorii competenți din cadrul monarhiei nu l-ar fi ajutat cu nimic. Comparația cu evoluția conaționalilor

---

¹ K. Hitchins, *op. cit.*, p. 227.

greco-catolici și a coreligionarilor sârbi este concludentă. Pasivitatea politică adoptată de greco-catolici a avut ca urmare faptul că, la sfârșitul secolului XIX, canonicii de la Blaj deplângeau situația deplorabilă în care se afla Biserica Unită cu Roma, lipsită de autonomie și de organizare corespunzătoare. Iar disensiunile interne din cadrul Bisericii sârbești de la Carloviț, precum și tendințele naționaliste nebisericesti ale multor laici sârbi a avut ca urmare, în cele din urmă, suspendarea autonomiei Mitropoliei de Carloviț de către Guvernul de la Budapesta, în 1912. În schimb, Ortodoxia românească, urmând organizarea și principiile lăsate de Șaguna, a fost organizată ca o adevărată Biserică a poporului, în slujba acestuia și a lui Hristos. Șaguna s-a dovedit a fi, în acest sens, un adevărat păstor și cărmaci al ortodocșilor ardeleni. Mitropolitul Andrei a fost omul epocii sale și a știut, cu abilitate și cu credință adâncă, să nu irosească, ci să folosească orice mic avantaj al regimurilor politice pe care le-a trăit și să-l utilizeze ca pe un mijloc mare în slujba lui Hristos și a Bisericii Sale. Hotărârea, perseverența și abilitatea sa au provocat respectul factorilor de conducere ai monarhiei, convinși că Șaguna era o personalitate de care nu se putea să nu se țină seama. Astfel, Șaguna s-a dovedit a fi un om providențial. Și, ținând cont de faptul că a salvat Ortodoxia ardeleană de la soarta dezolantă pregătită de potrivnicii ei, poate fi considerat și un sfânt al Ortodoxiei ecumenice, pe care a iubit-o și în folosul căreia a lucrat neîncetat întreaga viață.